



DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

Osijek, 28.-29. svibnja 2015.

**Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa
Jurja Strossmayera u Osijeku**

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,**

Udruge studenata filozofije »logOS«

i Hrvatskog filozofskog društva



HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO
Croatian Philosophical Society

Osijek, 28. i 29. svibnja 2015.

IZDAVAČ

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa
Jurja Strossmayera u Osijeku

ZA IZDAVAČA

Loretana Farkaš

UREDNICI

Luka Matić i Demian Papo

LEKTURA I KOREKTURA

Luka Matić i Demian Papo

PRIJELOM TEKSTA

Vilim Plužarić

DIZAJN KORICA

Igor Dešić

TISAK

Gradska tiskara Osijek d. d.

NAKLADA

300 primjeraka

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 000906988

ISBN 978-953-314-066-7

**POKROVITELJI
ORGANIZACIJE SIMPOZIJA**

Filozofski fakultet
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera
u Osijeku

Osječko-baranjska županija

**ODRŽAVANJE SIMPOZIJA
POTPOMOGLI SU**

Gradski prijevoz putnika d.o.o. Osijek

Turistička zajednica Grada Osijeka

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Udruge studenata filozofije »logOS«
i Hrvatskog filozofskog društva**

S A D R Ź A J

Organizacijski i Programski odbor simpozija	6
Uvod	7
• DEMIAN PAPO, DAMIR SEKULIĆ, Društvo, jezik, mit: odredbe i odnosi	9
Program simpozija	19
Sažeci izlaganja	25
Nagrađeni eseji srednjoškolaca	63
• DUNJA CRNOGORAC, Položaj žena u plemenu Padaunga	65
• IVAN PROTRKA, Determinizam naspram čovjekove slobode i odgovornosti	67
Prikaz dosadašnjih studentskih filozofskih simpozija u Osijeku ...	71
• DEMIAN PAPO, Studentski filozofski simpoziji u Osijeku: od početaka do danas (2011-2015)	73
Adresar izlagača	89

ORGANIZACIJSKI ODBOR SIMPOZIJA:

Demian Papo (predsjednik)

Bruno Dronjić (tajnik)

Ana Grgić

Martina Ivanko

Nikola Matanović

Nikolina Mijatović

Hrvoje Potlimbrzović

Marko Sičanica

Aleksandar Zloušić

PROGRAMSKI ODBOR SIMPOZIJA

Luka Matić (predsjednik)

Marijana Josipović (tajnica)

Nikolina Mijatović

Demian Papo

Boško Pešić

Damir Sekulić

Luka Zucić

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,**

Udruge studenata filozofije »logOS«

i Hrvatskog filozofskog društva

Uvod

Demian Papo

student poslijediplomskog doktorskog studija filozofije,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Damir Sekulić

student prve godine diplomskog studija filozofije
te engleskog jezika i književnosti

Društvo, jezik, mit: odredbe i odnosi

1. Uvod

Do sada su održana četiri studentska filozofska simpozija. Prva tri organizirao je Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Naslovi tih simpozija bili su: »Etičke teme« (2011), »Filmozofija« (2012) i »Hrvatska filozofska baština« (2013). Četvrti filozofski simpozij, znači onaj koji je 2014. godine održan pod naslovom »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike«, organizirali su Odsjek za filozofiju, Udruga studenata filozofije »logOS« i Hrvatsko filozofsko društvo. Ove, 2015. godine, održava se peti studentski filozofski simpozij »Društvo, jezik, mit«, koji su, također zajedničkim snagama, organizirali Odsjek za filozofiju, Udruga studenata filozofije »logOS« i Hrvatsko filozofsko društvo. U nastavku ćemo ukazati na povezanost društva, jezika i mita, dakle ključnih pojmova ovogodišnjeg studentskog filozofskog simpozija.

2. Opće spoznaje o društvu, jeziku i mitu

U ovom poglavlju izdvojiti ćemo stavove mislilaca koji su, prema našem sudu, neizostavni prilikom pisanja o trima sastavnicama kojima je posvećen ovogodišnji studentski filozofski simpozij. Svako od tih sastavnica posvetiti ćemo zasebno potpoglavlje, pri čemu se nećemo pridržavati redoslijeda navedenog u naslovu simpozija, budući da jezik i mit smatramo važnim sastavnicama društva. Dakle, najprije ćemo prikazati stavove o jeziku, zatim o mitu, a tek onda o društvu.

2.1. Jezik

Kao što doznajemo iz monografije *Filozofija jezika*, koju je, objavivši je 2003. godine, napisao Nenad Mišćević, još su Grci, a počevši sa sofistima, »pridavali jeziku veliku važnost.«¹ Osim toga, također prema Mišćevićevim spoznajama, Grci su, posebice Platon, Aristotel te stoici, uvelike doprinijeli i razvoju gramatike.² Jezikom se, tvrdi Mišćević, ali ovoga puta u svojoj monografiji *Filozofija jezika* iz 1981. godine, bave brojne znanosti, kao što su, primjerice, lingvistika, fonetika i sociolingvistika, no za potpuno razumijevanje problematike koja se tiče jezika, primjeren je i filozofski pristup.³ U monografiji iz 1981. godine Mišćević je zapisao i to da su za filozofski pristup jeziku važne i sljedeće odrednice: bavljenje cjelinom jezične djelatnosti⁴ te istraživanje jezične djelatnosti zajedno s drugim klasičnim filozofskim problemima.⁵

Stav o primjerenosti filozofskog pristupa jeziku zauzeo je i njemački mislilac Ernst Cassirer (1874-1945), koji je u svojem eseju »Važnost problema jezika za nastanak novije filozofije«, prevedenom i objavljenom 2000. godine u zbirci eseja naslovljenih *Prilozi filozofiji jezika*, zapisao da »načelna pitanja filozofije jezika stoje u uskoj i nerazrješivoj svezi s onima općeg filozofijskog svjetonazora.«⁶ U eseju »Jezik i mit – prilog problemu imenâ bogova«, prevedenom i objavljenom u istoimenoj zbirci, Cassirer je istaknuo da filozof živi s predmetima onako kako mu ih donosi jezik,⁷ dok je u eseju »Jezik i izgradnja predmetnog svijeta«, koji je također preveden i objavljen u zbirci *Prilozi filozofiji jezika*, zapisao da je jezik najvažniji instrument stjecanja i izgradnje »predmetnog svijeta«, dodavši da jezik ne treba razmatrati kao

¹ Nenad Mišćević, *Filozofija jezika* (Zagreb: Jesenski i Turk, 2003), str. 8.

² Mišćević, *Filozofija jezika* (2003), str. 12.

³ Nenad Mišćević, *Filozofija jezika* (Zagreb: Naprijed, 1981), str. 9-10.

⁴ Mišćević, *Filozofija jezika* (1981), str. 10.

⁵ Isto, str. 12.

⁶ Ernst Cassirer, »Važnost problema jezika za nastanak novije filozofije«, u: Ernst Cassirer, *Prilozi filozofiji jezika*, preveo Dario Škarica, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica Hrvatska, 2000), str. 5-15, na str. 15.

⁷ Ernst Cassirer, »Jezik i mit – prilog problemu imenâ bogova«, u: Cassirer, *Prilozi filozofiji jezika*, str. 78-164, na str. 107.

nešto »gotovo i proizvedeno, nego kao proizvođenje«. ⁸

Slično razumijevanje jezika ponudio je i Zdravko Radman u svojoj monografiji *Simbol, stvarnost i stvaralaštvo: ogled o percepciji* iz 1988. godine. U njoj je zapisao da se jezik javlja kao »važan formativni činilac iskustva i cjelokupne naše spoznaje.« ⁹ Za razliku od Radmana, Mišćević je jezik odredio kao glavno oruđe komunikacije i kao dragocjen instrument mišljenja. ¹⁰ No, kada analiziramo odnos između jezika i mišljenja, nameće se sljedeće pitanje: kome dati prednost? Jeziku ili mišljenju? Inače, Mišćević je prednost dao mišljenju, istaknuvši da se ono »odnosi na predmete, reprezentira ih«, pa dodavši da jezik stječe sposobnost reprezentiranja »na temelju svoje veze s mišljenjem.« ¹¹ Cassirer je pak naglasio da mišljenje tek pomoću jezika može izraziti »čisto stanje stvari«. ¹²

Odnosom misli i jezika bavio se Ludwig Wittgenstein (1889-1951) u svojem tekstu »Logisch-Philosophische Abhandlung«, koji je prvi puta objavljen 1921. godine u *Annalen der Naturphilosophie*. Prema njegovim prosudbama, »misao je smisaoni stav«, a »cjelokupnost stavova je jezik.« ¹³ Da je »smisaoni stav« važan, nastojao je dokazati time što ga je odredio kao sliku stvarnosti, zatim time što mu je pripisao moć priopćavanja novoga smisla i time što je njegovu bit izjednačio s biti svijeta. ¹⁴ Kao što doznajemo iz hrvatskog izdanja

⁸ Ernst Cassirer, »Jezik i izgradnja predmetnog svijeta«, u: Cassirer, *Prilozi filozofiji jezika*, str. 47-77, na str. 51 i 52.

⁹ Zdravko Radman, *Simbol, stvarnost i stvaralaštvo: ogled o percepciji* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1988), str. 84.

¹⁰ Mišćević, *Filozofija jezika* (2003), str. 7.

¹¹ Isto, str. 92.

¹² Cassirer, »Jezik i izgradnja predmetnog svijeta«, str. 58.

¹³ [Ludwig Wittgenstein], »Logisch-Philosophische Abhandlung« / [Ludwig Wittgenstein], »Tractatus Logico-Philosophicus«, u: Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, s uvodom Bertranda Russella, preveo i pogovor napisao Gajo Petrović (Sarajevo: Veselin Masleša / Svjetlost, 1987), str. 22-189, na str. 58: »Der Gedanke ist der sinnvolle Satz. Die Gesamtheit der Sätze ist die Sprache.« / na str. 59. Usp. Ludwig Wittgenstein, »Logisch-Philosophische Abhandlung«, u: Wilhelm Ostwald (hrsg.), *Annalen der Naturphilosophie*, Vierzehnter Band mit 12 Figuren im Text (Leipzig: Unesma G. M. B. H., 1921), str. 185-262, na str. 211.

¹⁴ Wittgenstein, »Logisch-Philosophische Abhandlung«, str. 212: »Der Satz ist ein Bild der Wirklichkeit.«; str. 214: »Es liegt im Wesen des Satzes, daß er uns einen neuen Sinn mitteilen

Wittgensteinova djela *Philosophische Untersuchungen*, koje je objavljeno 1998. godine i na hrvatski jezik prevedeno pod naslovom *Filozofijska istraživanja*, Wittgenstein je jeziku pristupio tako što je raspravljao o njegovoj cjelini i djelatnosti, koju je nazvao »jezičnom igrom«. ¹⁵ Ona pokazuje da je »govorenje jezika dio neke djelatnosti, ili neke forme života.« ¹⁶ Uz to, ona je, tvrdi Wittgenstein, određena objektima usporedbe koji trebaju rasvijetliti odnose našeg jezika. ¹⁷ Naposljetku, Wittgenstein je smatrao i to da je filozofija »borba sredstvima našeg jezika protiv začaranosti našeg razuma.« ¹⁸

Promišljanja o jeziku neizostavan su dio filozofske problematike i od presudne važnosti za tematiziranje brojnih filozofskih pitanja. Osim toga, jezik uvjetuje, posebice svojim prijepornim odnosom prema mišljenju, odnos koji svakodnevno uspostavljamo sa stvarnošću. Na kraju, važnost jezika ogleda se i u njegovu poimanju kao djelatnosti, budući da svakom pojedincu omogućava aktivno sudjelovanje u svijetu.

2.2. Mit

Prema Miševićevu mišljenju, filozofija jezika oduvijek se zanimala »za nenormalno, neobično u jeziku«. ¹⁹ U tom stavu pronašli smo poticaj za uvrštavanje mita u naslov ovogodišnjeg studentskog filozofskog simpozija.

kann.«; str. 237: »Das Wesen des Satzes angeben, heißt, das Wesen aller Beschreibung angeben, also das Wesen der Welt.« Vidi i: [Wittgenstein], »Logisch-Philosophische Abhandlung« / [Wittgenstein], »Tractatus Logico-Philosophicus«, str. 60, 64, 124 / str. 61, 65, 125.

¹⁵ Ludwig Wittgenstein, *Filozofijska istraživanja*, s njemačkoga preveo Igor Mikecin, pogovor Ivan Macan (Zagreb: Nakladni zavod Globus, 1998), str. 5: »Ich werde auch das Ganze: der Sprache und der Tätigkeiten, mit denen sie verwoben ist, das 'Sprachspiel' nennen.« / »Također ću i cjelinu: jezika i djelatnosti kojima je on protkan nazivati 'jezičnom igrom'.«

¹⁶ Wittgenstein, *Filozofijska istraživanja*, str. 11: »Das Wort 'Sprachspiel' soll hier hervorheben, daß das Sprechen der Sprache ein Teil ist einer Tätigkeit, oder einer Lebensform.«

¹⁷ Isto, str. 50: »Vielmehr stehen die Sprachspiele da als Vergleichsobjekte, die durch Ähnlichkeit und Unähnlichkeit ein Licht in die Verhältnisse unserer Sprache werfen sollen.« / »Prije su te jezične igre tu kao objekti usporedbe koji putem sličnosti i nesličnosti trebaju baciti svjetlo na odnose našeg jezika.«

¹⁸ Isto, str. 47: »Die Philosophie ist ein Kampf gegen die Verhexung unseres Verstandes durch die Mittel unserer Sprache.«

¹⁹ Mišević, *Filozofija jezika* (1981), str. 25.

Naime, pri poimanju vlastite svakodnevnice, ljudi često koriste »neobične« jezične izraze ili, pak, imaju »neobična« uvjerenja kojima nastoje argumentirati svoje postupke. Uostalom, i Cassirer je smatrao da jezik na vidjelo izlazi »tek u [...] zajedništvu i u [...] stalnom uzajamnom djelovanju« s mitom.²⁰

Od Radmana doznajemo da su jezik i mit međuovisni s obzirom na to da su nastali u približno isto vrijeme, kao i s obzirom na istovjetnost njihove funkcije u oblikovanju prvih spoznaja.²¹ Međutim, Radman je smatrao i to da nema potrebe ispitivati je li prije bio jezik ili mit, što dokazuje njegova tvrdnja koja glasi: »mitska zbilja mogla [se] uobličiti samo kroz jezik a jezik opet nije mogao nastati sadržajno prazan, već je svoj sadržaj našao u mitu.«²² Grci su smatrali da je mit (μῦθος) istinita priča koja otkriva istinsko porijeklo svijeta i ljudskih bića, pri čemu podsjećamo da su filozofi tada svoje filozofsko poimanje logosa (λόγος) nerijetko pokušavali suprotstaviti takvu poimanju mita.²³ Kao prvi od njih, Platon je nastojao prevladati jaz između mita i logosa te koristio mit u svrhu filozofske argumentacije, budući da, kao što doznajemo od Jure Zovka, »u svojim dijalozima granicu racionalnoga argumentiranja pokušava upotpuniti mitskim i metaforičkim prikazima kako bi ono što ostaje neizrecivo i neobjašnjivo učinio što pristupačnijim ljudskom umu.«²⁴ Tako je, primjerice, u *Fedonu* iskoristio mit o putu duše u Had. Prije svega zato da bi, misli Zovko, ponudio »tadašnju zaokruženu sliku svijeta«, ali i zato da bi upozorio na to »da se u ovome životu posvetimo kreposnom i razboritom životu kako bismo se spokojno mogli uputiti u Had kamo duša može sa sobom ponijeti jedino obrazovanje i nakit vlastitih kreposti i vrlina.«²⁵ Posljednji mit koji je Platon priopćio prije smrti bio je,

²⁰ Cassirer, »Jezik i izgradnja predmetnog svijeta«, str. 70.

²¹ Radman, *Simbol, stvarnost i stvaralaštvo: ogled o percepciji*, str. 94.

²² Isto, str. 94-95.

²³ *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Summer 2014 Edition, pod natuknicom »Plato's Myths«, <http://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/plato-myths/>. Pristup: 7. svibnja 2015.

²⁴ [Jure Zovko], »Uvod«, u: Platon, *Fedon*, preveo i pripremio Jure Zovko (Zagreb: Naklada Jurčić, 2010), str. 7-31, na str. 29.

²⁵ Zovko, »Uvod«, u: Platon, *Fedon*, str. 29.

kako ga određuje, »lijepi mit« o zemlji, kojim je nastojao ukazati na to »kako izgledaju stvari na zemlji ispod samog neba.«²⁶ U *Fedru* je pak prikazao dušu dvopregom s dva konja i upravljačem, na temelju čega je, ponovno prema Zovkovu mišljenju, moguće zamijetiti »Platonov uobičajeni postupak u kojem se pri izlaganju o nečemu uzvišenome na argumentativnu snagu logosa nadovezuje narativni izričaj mitskoga.«²⁷ U tom dijalogu upotrijebio je i mit o Teutu, koji je odredio kao priču starih ili onih koji »istinu znadu«, želeći pritom pojasniti razloge zbog kojih je govor vredniji od pisma.²⁸ Klasični njemački idealist Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling (1775-1854) smatrao je, a što doznajemo iz njegova djela *Philosophie der Mythologie (Filozofija mitologije)*, da mitologija objašnjava samu sebe i da »nismo mi postavili mitologiju, već mitologija nas.«²⁹ Njegov pristup osobit je po tome što je mitologiji pridao prvotnost i samodostatnost, zbog čega je mitološke predodžbe ostavio u njihovu vlastitom smislu.³⁰ Mitološkim procesom, tvrdi Schelling, čovjek nije vraćen u prirodu, nego je od nje odmaknut »nekom istinskom opčaranošću.«³¹ Istaknuvši da povijest potvrđuje da je svaki mitološki sustav temelj sljedećem, zbog čega jedan uvijek proizlazi iz drugoga, Schelling je u mitologiji pronašao i sistematičnost.³² Premda

²⁶ Platon, »Fedon ili o duši«, u: Platon, *Fedon*, str. 33-205, na str. 183.

²⁷ Jure Zovko, »Uvod«, u: Platon, *Fedar*, prijevod i bilješke Franjo Petračić, uvod dr. Jure Zovko (Zagreb: Naklada Jurčić, 1997), str. VII-XXI, na str. XI.

²⁸ »Platonov Phaidros«, u: Platon, *Fedar*, str. 1-67, na str. 61.

²⁹ Friedrich Wilhelm Joseph Schelling, *Filozofija mitologije*, svezak prvi, preveo Damir Barbarić (Zagreb: Demetra, 1997), str. 116. Usp. Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling, »Philosophie der Mythologie«, u: *Friedrich Wilhelm Joseph von Schellings Sämtliche Werke*, Zweite Abtheilung, Zweiter Band (Stuttgart und Augsburg: J. G. Cotta'scher Verlag, 1857), str. 139: »haben nicht wir die Mythologie, sondern hat die Mythologie uns gestellt.«

³⁰ Schelling, »Philosophie der Mythologie«, str. 139: »Wir werden die mythologischen Vorstellungen in ihrem eignen Sinn belassen.« Vidi i: Schelling, *Filozofija mitologije*, str. 116.

³¹ Schelling, *Filozofija mitologije*, str. 155. Usp. Schelling, »Philosophie der Mythologie«, str. 184: »und schon früher ist bemerkt worden, daß der Mensch, indem er dem mythologischen Proceß anheimsiel, nicht etwa, wie man wohl gerne sich vorstellt, in die Natur zurücksiel, daß er vielmehr der Natur entrückt, durch eine wahre Verzauberung außer die Natur versetzt.«

³² Schelling, »Philosophie der Mythologie«, str. 186: »Denn die Geschichte zeigt mit unwiderleglicher Bestimmtheit, daß in der Mythologie verschiedene Systeme nacheinander hervorgegangen sind, eines dem andern gefolgt, und je das frühere dem spätem zu Grunde

je smatrao da je nastanak mitologije započeo astralnom religijom i da je zaključen u Grčkoj,³³ važna je i njegova tvrdnja da se grčka poimanja mitologije čine »potpuno neprimjerenima«, jer su Grci, tvrdi Schelling, mitologiji bili »po vremenu bliže«, a puno bolje vide oni udaljeniji.³⁴ Prema Schellingovu mišljenju, značenje mitologije moguće je potkrijepiti i time da je mitologija svojim korijenima urasla u čovjekovu prasnijest,³⁵ kao i time da »filozofija ne prethodi mitologiji, ali iz nje proizlazi.«³⁶

Prema Cassirerovu mišljenju, jezik i mit očituju se kao osebujni simboli. Naime, jezik i mit ne čine neku postojeću zbilju, nego svaki od njih »stvara i iz sebe sam ispušta svoj vlastiti svijet smisla.«³⁷ Prema Cassirerovu sudu, jezik i mit su »sjedineni«, a njihov utjecaj na ljude ogleda se u tome što pripremaju »tlo za velike sinteze, u kojima za nas izrasta misaono zdanje, teoretska sveobuhvatna slika kozmosa.«³⁸ Barbarić je Cassirera odredio jednim misliocem nakon Schellinga »koji je ozbiljno uzeo ontologijsko značenje mita i pokušao ga uklopiti u jedinstvenu i obuhvatnu filozofijsku koncepciju«,³⁹ ali i misliocem koji se »odvažio na pravi, obuhvatni i temeljiti misaoni razračun s fenomenom mita.«⁴⁰

gelegt worden ist.« Vidi i: Schelling, *Filozofija mitologije*, str. 157.

³³ Schelling, »Philosophie der Mythologie«, str. 177: »Doch eh' ich diesen auseinander setze, will ich meine Erklärung der astralen Religion noch einmal zusammenfassen; es ist von Wichtigkeit, daß Sie gleich diese erste Stufe des mythologischen Processes sich deutlich einprägen.«; str. 154: »Die Mythologie entsteht aber in einem Proceß, dessen Ende in der griechischen Mythologie ist.« Vidi i: Schelling, *Filozofija mitologije*, str. 129 i 149.

³⁴ Schelling, *Filozofija mitologije*, str. 117. Usp. Schelling, »Philosophie der Mythologie«, str. 140-141: »und daß hier, wie es auch sonst oft der Fall ist, nicht die der *Zeit* nach Näherstehenden, sondern gerade die Entsernteren besser sehen, nämlich die, welche selbst schon wieder der letzten Entwicklung des gegenwärtigen Bewußtseyns näher stehen.«

³⁵ Schelling, »Philosophie der Mythologie«, str. 161: »Die Mythologie ist mit ihren letzten Wurzeln, wie eben die Persephone-Lehre zeigt, in das Urbewußtseyn des Menschen selbst eingewachsen.« Vidi i: Schelling, *Filozofija mitologije*, str. 134.

³⁶ Schelling, *Filozofija mitologije*, str. 122. Usp. Schelling, »Philosophie der Mythologie«, str. 146: »Recht deutlich sieht man hier, wie Philosophie – nicht der Mythologie voraus, aber – wie sie aus ihr hervorgeht.«

³⁷ Cassirer, »Jezik i mit – prilog problemu imenâ bogova«, str. 84.

³⁸ Isto, str. 119.

³⁹ Damir Barbarić, »Schelling i problem mitologije u novijoj filozofiji«, u: Erna Banić-Pajnić, Mihaela Girardi-Karšulin (ur.), *Zbornik u čast Franji Zenku: u povodu 75. godišnjice života* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2006), str. 107-121, na str. 114.

⁴⁰ Barbarić, »Schelling i problem mitologije u novijoj filozofiji«, str. 118.

Zbog svoje tijesne veze s jezikom, mit je važan dio filozofske misli od njezinih početaka. Premda se poimanje mita tijekom povijesti filozofije mijenjalo, znakovito je da mu je uvijek pridavano obilježje »istinitosti«, zbog čega nije gubio na svojoj aktualnosti, i to još od antike pa sve do danas.

2.3. Društvo

Budući da je jezik, podsjećamo na odredbu Nenada Miščevića, glavno oruđe komunikacije i dragocjen instrument mišljenja, nedvojbeno je da je u neposrednoj vezi sa svim segmentima društva. Zbog tog razloga, naslovom ovogodišnjeg studentskog filozofskog simpozija obuhvaćeno je i društvo. Naime, jezik poimamo kao osnovu svake ljudske komunikacije, zbog čega je i Miščević istaknuo da je komunikacija »jedan od najvažnijih vidova jezične prakse.«⁴¹ Kada je ukazivao na osobitost filozofije jezika, Miščević je istaknuo da ta disciplina naglašava »rubne momente modela [komunikacije]« te istražuje narav odnosā i modela komunikacije, kao i »mogućnosti krajnjih slučajeva, onih koji su sa stajališta normalnog funkcioniranja nevažni ili patološki.«⁴² Dakle, filozofija jezika posebna je po tome što se bavi onim sastavnicama komunikacije koje druge znanstvene discipline nerijetko zanemaruju. Radman je, pak, ulogu jezika pojasnio tako što je jezik odredio sastavnim dijelom »ljudskog djelatnog čina i dinamične interakcije čovjeka sa svijetom«, pri čemu je naglasio njegov presudan značaj u toj interakciji koja prerasta u »pravu akciju jezika za osvajanjem nepoznatog i za pokrštanjem stvarnosti riječima.«⁴³ Uz djelatno, dakle aktivno obilježje jezika, Radman je istaknuo i ono simboličko. Naime, otkriće »znaka kao nosioca značenja«, dovelo je do, kako kaže, novih »mogućnosti za bolju komunikaciju i tješnje zajedništvo, za veću socijalizaciju i proširenja životnog kruga izvan neposrednog okoliša.«⁴⁴ Prema Radmanovu sudu, glas i govor nisu omogućili

⁴¹ Miščević, *Filozofija jezika* (1981), str. 17.

⁴² Isto.

⁴³ Radman, *Simbol, stvarnost i stvaralaštvo: ogled o percepciji*, str. 85.

⁴⁴ Isto, str. 88.

samo verbalnu komunikaciju, nego su »jednostavno preformulirali čitav naš svijet i utemeljili zbilju na novim spoznajnim osnovama.«⁴⁵ Na temelju tih tvrdnji moguće je zaključiti da verbalna komunikacija oblikuje upravo onakvo društveno ophođenje među ljudima kakvo danas poznajemo. Takvo ophođenje zacijelo ne bi bilo moguće bez jezika, jer mi, kao što doznajemo od Radmana, »vidimo, čujemo, osjećamo i razumijemo onoliko i onako koliko i kako nam to omogućuje vlastiti jezik.«⁴⁶ Prema Cassirerovu mišljenju, svijest o zajedništvu ostvaruje se tek zahvaljujući zastupljenosti jezika, a ako zastupljenost jezika zakaže, pojedinac se »nađe van jezičnog zajedništva«, čime »ispada i iz socijalnog zajedništva uopće.«⁴⁷ Dakle, ukoliko u nekom društvu izostane jezična poveznica, izostat će i društveni odnosi.

Važnost jezika i mita očituje se tek u društvu. Naime, ljudsko poimanje društva uvelike je određeno komunikacijom, a jezik omogućava karakterističan oblik ljudske komunikacije. Nadalje, jezik u vezi s mitom postaje snažno sredstvo djelovanja unutar društva. Dakle, povezanost jezika, mita i društva omogućava izuzetan oblik čovjekova aktivnog pristupa stvarnosti.

3. Zaključak

Smatramo da važnost teme ovogodišnjeg studentskog filozofskog simpozija proizlazi iz toga što su društvo, jezik i mit u neraskidivoj vezi, zbog čega ih je moguće istraživati iz brojnih i različitih perspektiva. Osim toga, premda su ih obradili brojni povjesničari filozofije, tematiziranje društva, jezika i mita aktualno je i danas. Stoga smo uvjereni da će se o naravi odnosa između društva, jezika te mita očitovati i naredne generacije istraživača iz područja humanističkih i društvenih znanosti.

Redaktura, lektura i korektura: Davor Balić

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ Isto, str. 93.

⁴⁷ Cassirer, »Jezik i izgradnja predmetnog svijeta«, str. 68.

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,**

Udruge studenata filozofije »logOS«

i Hrvatskog filozofskog društva

Program simpozija

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Udruge studenata filozofije »logOS«
i Hrvatskog filozofskog društva**

P R O G R A M

ČETVRTAK, 28. svibnja 2015.

**Svečana dvorana Filozofskog fakulteta,
Lorenza Jägera 9, Osijek**

8.30 – 9.00 Pozdravne riječi i otvaranje simpozija

- **prof. dr. sc. Vladimir Šišljagić**, župan Osječko-baranjske županije
- **izv. prof. dr. sc. Vladimir Jelkić**, predsjednik Hrvatskog filozofskog društva
- **doc. dr. sc. Boško Pešić**, koordinator simpozija
- **Demian Papo**, predsjednik Organizacijskog odbora simpozija
- **Luka Matić**, predsjednik Programskog odbora simpozija
- **doc. dr. sc. Davor Balić**, voditelj Odsjeka za filozofiju

Uvodna izlaganja

- 9.00 – 9.20 **Demian Papo** (Zagreb): Osječki studentski filozofski simpoziji: jučer, danas, sutra
- 9.20 – 9.40 **Luka Matić** (Zagreb): Osijek ili Essek: tko ima pravo građanstva u *Unterstadtu* Ivane Šojat-Kučić?
- 9.40 – 9.50 *Rasprava*
- 9.50 – 10.00 *Pauza*
- 10.00 – 10.15 **Goran Stanić** (Zagreb): Teologija oslobođenja – društvena utopija?
- 10.15 – 10.30 **Damir Sekulić** (Osijek): Mit o sreći u Huxleyevu romanu *Brave New World*
- 10.30 – 10.45 **Nikolina Mijatović** (Osijek): Mit moderne ženskosti i muškosti: utjecaj seksističkih struktura moći na stvaranje rodni stereotipa
- 10.45 – 11.00 *Rasprava*
- 11.00 – 11.15 *Pauza*
- 11.15 – 11.30 **Bruno Dronjić** (Osijek): Određenje glazbe i tragičkog mita te njihov odnos u konstituiranju antičke tragedije u spisu *Rođenje tragedije* Friedricha Nietzschea
- 11.30 – 11.45 **Valentina Perišić** (Split): Pragma-dijalektički pristup teoriji argumentacije i model kritičke rasprave
- 11.45 – 12.00 **Luka Zucić** (Osijek): Odnos kategorija Aristotelove logike i ideje bogova u Schellingovoj filozofiji umjetnosti
- 12.00 – 12.15 *Rasprava*
- 12.15 – 12.45 *Pauza*
- 12.45 – 13.15 Predstavljanje nagrađenih srednjoškolskih eseja (Dunja Crnogorac i Ivan Protrka)
- 13.15 – 15.30 **Pauza za ručak**

- 15.30 – 15.45 **Marko Kos** (Zagreb): Bioetika i »murija« – razmišljanja o nesrazmjerima u mreži identiteta
- 15.45 – 16.00 **Ivo Alebić** (Zagreb): Mitologija muško-ženskih odnosa
- 16.00 – 16.15 **Hrvoje Potlimbrzović** (Osijek): O konstituiranju pojedinca u odnosu spram društva na primjeru Coetzeejeve *Sramote*
- 16.15 – 16.30 *Rasprava*
- 16.30 – 17.00 *Pauza*
- 17.00 – 17.15 **Josipa Điri** (Zagreb): »Kad bi lav mogao govoriti mi ga ne bismo mogli razumjeti«
- 17.15 – 17.30 **Davorka Ljubenković** (Osijek): Mit o prevoditelju
- 17.30 – 17.45 **Svetlana Mrak** (Osijek): Zajednica gluhih osoba iz perspektive čujućih: mitovi o vizualnom znakovnom sustavu
- 17.45 – 18.00 *Rasprava*
- 18.00 – 18.15 *Pauza*
- 18.15 – 18.30 **Velida Zukan** (Zenica): Uloga arhetipskog mita u književnosti
- 18.30 – 18.45 **Luka Perušić** (Zagreb): Mitos o otuđenju
- 18.45 – 19.00 *Rasprava*
- 19.00 *Završetak prvog dana simpozija*

PETAK, 29. svibnja 2015.

Pozvano predavanje

- 10.00 – 10.45 **Marita Brčić Kuljiš** (Split): Re-definiranje mita o pravednosti: slučaj osoba s invaliditetom
- 10.45 – 11.00 *Rasprava*
- 11.00 – 11.15 *Pauza*
- 11.15 – 11.30 **Iva Mršić Felbar** (Zagreb): Utjelovljenje Isusa Krista kao mit u pluralističkoj kristologiji Johna Hicka

- 11.30 – 11.45 **Josip Guć** (Split): Tema apsurdna u djelu Sorena Kierkegaarda i Alberta Camusa
- 11.45 – 12.00 **Dražen Rastovac** (Rijeka): Primjenjivost moralnog partikularizma
- 12.00 – 12.15 *Rasprava*
- 12.15 – 12.30 *Pauza*
- 12.30 – 12.45 **Denis Jurković** (Osijek): Umjetnost i društvo: zablude o marksizmu
- 12.45 – 13.00 **Dora Orešković** (Osijek): Umjetničko djelo kao sredstvo komunikacije u djelu *Duševnost i umjetnost* Pavla Vuk-Pavlovića
- 13.00 – 13.15 *Rasprava*
- 13.15 – 16.00 **Pauza za ručak**
- 16.00 – 16.15 **Ivan Peović** (Split): Mit o jezičnoj naciji
- 16.15 – 16.30 **Marijana Josipović** (Osijek): Analiza pojmova *jezik i društvo* u Meadovu djelu *Um, osoba i društvo*
- 16.30 – 16.45 **Tia Glavočić** (Zagreb): Mitovi na sjecištu religije i politike: uloga političkih mitova u izgradnji nacija na Balkanu
- 16.45 – 17.00 *Rasprava*
- 17.00 – 17.30 *Pauza*
- 17.30 – 17.45 **Mirza Okić** (Zenica): Mit u suvremenom kulturnom kontekstu
- 17.45 – 18.00 **Martina Ivanko** (Osijek): »Mit danas« u *Mitologijama* Rernalda Barthesa
- 18.00 – 18.15 **Eva Batak** (Osijek): Metafizičko utemeljenje glazbene umjetnosti Igora Stravinskog
- 18.15 – 18.30 *Rasprava*
- 18.30 – 19.00 **Završna rasprava i zatvaranje simpozija**

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,**

Udruge studenata filozofije »logOS«

i Hrvatskog filozofskog društva

Sažeci izlaganja

IVO ALEBIĆ

student 4. godine preddiplomskog studija filozofije

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Mitologija muško-ženskih odnosa

U Indiji, Devi ili Mahadevi («Velika Boginja») složeni je lik koji objedinjuje različite aspekte ženske boginje u serijama kontrastnih utjelovljenja. U najranijoj indijskoj kulturi majka boginja bila je Shakti, izvor sve energije u svemiru, stvoriteljska moć koja je zemlji donijela plodnost.

Tek je kasnije uključena u patrijarhalni hinduistički mit postanka kao bračna družica Shive. Još je uvijek predstavljala stvaralačku silu, no znatno je izgubila na važnosti u svojoj novoj ulozi Shivine bračne družice.

Ni stara Europa nije poznavala bogove. Smatralo se da je Velika Boginja besmrtna, nepromjenjiva i svemoćna, a svijest o očinstvu još nije bila prodrla u religioznu misao. Boginja je uzimala ljubavnike radi svoje ugone, a ne da bi svojoj djeci pribavila oca. Muškarci su je se bojali, obožavali je i pokoravali joj se. Majčinstvo je prva misterija.

Žene su od samog početka bile fizički inferiorne, ali svojom kulturnom nadmoći i »religioznim posvećenjem« ipak su se uspjele probiti u prvom stupnju razvoja ljudskog društva. Možda matrijarhat nikada nije postojao, ali smatram da je mitologija sigurno dijelom utjecala na društveni odnos između muškarca i žene.

Naime, sagledat ću društva u kojima je mit »živio« na takav način da je pružao i obrasce ljudskog ponašanja, dajući time značenje i vrijednost postojanju. Smatram da razumijevanje struktura nekih mitova u tradicionalnim društvima može pomoći shvaćanju kategorija suvremenih razmišljanja, odnosno kako je do njih došlo.

EVA BATAK

studentica 2. godine diplomskog studija filozofije i pedagogije
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

Metafizičko utemeljenje glazbene umjetnosti Igora Stravinskog

Igor Fjodorovič Stravinski (1882-1971) bio je ruski kompozitor. Tek nakon što je diplomirao pravo uspio se u potpunosti posvetiti pravom pozivu: kompoziciji glazbe. Na njegov rad utjecale su religija i antika, kao i pojava novih smjerova u glazbi, primjerice, avangarde.

Da bih objasnila njegovu vlastitu filozofiju koju je prikazivao u svojim djelima, kao i njegov utjecaj na glazbenu umjetnost u smislu promatranja grčke mitologije, forme i harmonije te istine, poslužit ću se djelom *Poetika glazbe* koje sadrži šest predavanja što ih je Stravinski održao 1939/40 na Harvardu, zatim njegovom autobiografijom (1936) i djelom *Razgovori sa Stravinskim* (1959). Naposljetku, promišljat ću o glazbi Stravinskog uz Adornovu kritiku i djelo *Filozofija nove muzike*.

Kritizirajući vagnerijansku dramu kao isuviše bombastičnu, Stravinski se u istraživanju glazbe vraćao klasičnim stilovima, primjerice, Bachovu i Mozartovu te obrađivao mitološke teme antičke Grčke. Vrhunac tog neoklasičnog perioda opera je u tri čina *Život razvratnika*.

Jedan od razloga istraživanja antičkih tema možemo naći u trećem predavanju (»O skladanju glazbe«) *Poetike glazbe* u kojem je Stravinski objasnio da se tradicija razlikuje od navike, jer je posljedica svjesnog i namjernog prihvaćanja onog istinskog. Tradicija je ona koja je istinska, koja ne zastarijeva, koja traje. Naveo je primjer Johannesesa Brahmsa koji je slijedio Beethovenovu tradiciju drugačijom metodom.

Nadalje, Stravinski je umjetnost definirao kao »način oblikovanja djela u skladu s određenim metodama stečenim ili naukovanjem ili inventivnošću«.

Zatim je pristao uz poimanje muzičkog stvaranja kao »urođenog sklopa intuicija i mogućnosti, temeljenim primarno na isključivo glazbenom osjećaju vremena-kronosa, što ga glazbeno djelo samo funkcionalno ostvaruje«. Za njega je glazba fenomen spekulacije i samo je cjelovit čovjek, dakle onaj koji je oboružan osjetilima, psihičkim sposobnostima i intelektualnim aparatom, sposoban za napor više spekulacije. Stravinski je, u konačnici, zaključio da je glazba kronološka umjetnost, jer se »zasniva na vremenskom slijedu i zahtijeva budno pamćenje«.

U zaključku ću se, nakon izlaganja Stravinskijeva filozofskog poimanja glazbe i njezine budućnosti, usmjeriti na razmišljanja i (ne)opravdanu kritiku glazbe Stravinskog u djelu *Filozofija nove muzike* Theodora Adorna (1903-1969).

MARITA BRČIĆ KULJIŠ

Odsjek za filozofiju

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Re-definiranje mita o pravednosti: slučaj osoba s invaliditetom

Pravednost, navodi David Hume (1711-1776), ima smisla samo ondje gdje je situacija između, to jest gdje nema ni prevelike neimaštine ni prevelikog bogatstva, te gdje su ljudska bića sebična i natjecateljski raspoložena, ali ipak sposobna ograničiti svoje ponašanje. »Dati svakome što mu po zaslugi pripada« još se u doba antike shvaćalo kao osnova distributivne pravednosti. Dobivanje na određen način kompenzira uloženi trud, dakle mi smo taj »dobitak« zaslužili. U suvremenim koncepcijama pravednosti, društvena struktura osigurava realizaciju svih prava i sloboda, koje, tako osigurane, omogućavaju realizaciju jednakosti putem zakonā. Aritmetički razmjera biva zadovoljen i osigurava pretpostavku za realizaciju geometrijskog razmjera u distributivnoj pravednosti. Takav vid pravednosti, osiguran ugovornom koncepcijom, traži uzajamnost i recipročnost. Međutim, što kada odnos među osobama ne može biti uzajaman, jer imaju posve različite pozicije, a formalna jednakost ne može nadoknaditi postojeće razlike?

Najveći problem raspodjelne paradigme, smatra Iris Marion Young, sastoji se u tome što ona ne prepoznaje ograničenja primjene logike raspodjele. Prešutno se prelazi preko činjenice da nisu svi članovi društva samostalni, neovisni i kooperirajući građani. Zbog te vrste prešućivanja događa se da je određena skupina građana zbog svoje različitosti isključena iz koncepcije pravednosti. Kao što Young kaže u svojoj knjizi *Pravednost i politika razlike*: »Da bi norma bila pravedna, svatko tko je poštuje mora u načelu imati punopravan glas u raspravi o njoj i mora se s njom moći svojevrijedno služiti. Pravednost zahtjeva da svima bude omogućeno da izrazi svoje potrebe.«

U ovom radu pokazat ću da se temeljni konstituenti distributivne pravednosti, dakle načelo jednakosti, načelo zasluga i načelo potreba, ne mogu primijeniti u realizaciji pravednosti prema osobama s invaliditetom, jer je teorijska konstrukcija pravednosti u svojoj osnovi isključiva.

JOSIPA ĐIRI

studentica 3. godine preddiplomskog studija filozofije
Hrvatski studiji / Filozofski fakultet Družbe Isusove,
Sveučilište u Zagrebu

»Kad bi lav mogao govoriti mi ga ne bismo mogli razumjeti«

Jezik kao uvjet ne samo ljudskog artikuliranja mišljenja, već i kao uvjet mogućnosti tog mišljenja, područje je koje je intrigiralo mnoge filozofe. U ovom izlaganju prikazat ću jednog od njih, austrijsko-engleskog filozofa prve polovice dvadesetog stoljeća – Ludwiga Wittgensteina (1889-1951). U svojim djelima, od kojih su glavna *Tractatus Logico-Philosophicus* i *Filozofska istraživanja*, prikazao je mnoge logičke, morfološke i jezične probleme. Njegova su djela skupine međusobno manje ili više povezanih napomena u kojima se bavio pitanjima jezika, uma, spoznaje, logike i slično. No, on je to činio na sebi svojstven i neobičan način – gotovo neobjašnjivim, ali intrigantnim primjerima. U svojem izlaganju, obrađujući jedan od najpoznatijih Wittgensteinovih primjera, pokušat ću objasniti njegovu filozofiju o jeziku. Naime, riječ je o jednoj rečenici iz drugog dijela *Filozofskih istraživanja*: »Kad bi lav mogao govoriti, mi ga ne bismo mogli razumjeti.« Taj primjer tumačen je na mnogo načina, jer ga Wittgenstein nije pojasnio.

U izlaganju ću prikazati što filozofi najčešće misle kada se ta rečenica spominje te što bi ona mogla značiti i govoriti nam o jeziku uopće. Taj se primjer čini zanimljivim, jer spaja filozofiju uma, jezika i kulture otvarajući sljedeća pitanja: zašto ne bismo mogli razumjeti lava koji govori ljudskim jezikom? Radi li se o različitoj percepciji, našem prepoznavanju pojedinih mentalnih sklopova ili o pukoj ljudskoj (kulturalnoj) navici da razumije samo ono sebi slično?

BRUNO DRONJIĆ

student 3. godine preddiplomskog studija filozofije

te hrvatskog jezika i književnosti

Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

**Određenje glazbe i tragičkog mita te njihov odnos
u konstituiranju antičke tragedije u spisu
*Rođenje tragedije Friedricha Nietzschea***

Njemački filozof Friedrich Nietzsche (1844-1900) u svojem je ranom spisu *Rođenje tragedije* objasnio da su za razvoj umjetnosti potrebna dva načela: apolonsko i dionizijsko. Za razliku od apolonskog načela koje određuje likovna umjetnost, dionizijsko načelo određuje glazba, koja je prvi od dvaju pojmova čije je određenje i odnos predmet ovog izlaganja. Glazba je, prema Nietzscheu, opći jezik, koji se »čak i prema općosti pojmova odnosi otprilike kao oni prema pojedinim stvarima«. Također, ona posjeduje i snagu rađanja mita iz sebe same, čega je najbolji primjer antička tragedija. Time nam glazba otvara put prema tragičkom mitu, dakle drugom pojmu koji je predmet ovog izlaganja.

Tragički mit, koji se javio u kontekstu antičke tragedije i koji je njezino temeljno svojstvo, predstavlja alegorično gledanje dionizijske općosti. On je veza putem koje nagoni nesvijesna dionizijska mudrost dolazi do nas i u kojoj nam se putem slika prikazuje junak kao voljna pojava, koji se junak poriče na naše zadovoljstvo te potiče i nas same na herojski čin. Njegovo poricanje ogleda se samo u poricanju vlastite pojave, dok temeljno određenje koje nosi, vječni život volje, ostaje netaknuto uništenjem pojave. Vlastitim poricanjem, junak nastoji svladati pra-proturječje, u kojem se nalazi svaka jedinka, stupanjem u odnos s pra-jednim. Nietzsche time daje glazbi i tragičkom mitu jednu od temeljnih uloga u konstituiranju antičke tragedije.

Osim toga, njegovim tumačenjem umjetnosti kao opravdanja života, glazba i tragički mit predstavljaju važnost i za sam život, s obzirom na to da i on ulazi u domenu umjetnosti. Uzimajući glazbu i tragički mit kao predmet ovog izlaganja, cilj mi je dati prikaz odnosa tih dvaju pojmova te istaknuti važnost njihova značenja, kako za umjetnost tako i za život uopće.

TIA GLAVOČIĆ

apsolventica / studentica 1. godine diplomskog studija filozofije i sociologije; antropologije te etnologije i kulturne antropologije
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Mitovi na sjecištu religije i politike: uloga političkih mitova u izgradnji nacija na Balkanu

U svojem izlaganju baviti ću se utjecajem dominantne religije na izgradnju nacionalnog identiteta. Na primjeru Balkana pokazati ću kako politički mitovi nastali iz religije, u ovom slučaju pravoslavlja kao dominantne religije u regiji, imaju izravan utjecaj na suvremenu politiku. Pravoslavlje naglašava mističnu dimenziju svakodnevnog života. U središtu evolucije nacije stalan je povratak Kristu, a Crkva se predstavlja kao njezin utemeljitelj. Odnos Crkve i države u pravoslavlju karakteriziran je konceptom simfonije, odnosno koreciprocity, što je doktrina koja se razvila u Bizantu. Taj koncept promiče jednakost i blisku vezu države i Crkve. Crta koja razdvaja Crkvu i državu je nejasna, jer među njima niti postoji potpuna zavisnost ni potpuna odvojenost. Mitovi koji kombiniraju religiju i politiku bili su ključni za stvaranje nacionalnog identiteta, odnosno »zamišljene zajednice«. Prema Lucianu N. Leusteanu, ti mitovi stvaraju trostruku strukturu, koju čine sakralizacija politike, percepcija nacije kao božanske manifestacije te konstrukcija kraljevstva Božjeg na zemlji. Sakralizacija politike odvija se kroz percipiranje političke stvarnosti kao svete, dok politički vođe imaju profane i božanske atribute. Tu dimenziju ilustriraju primjeri Rumunjske, Srbije i Bugarske. Nacija kao božanska manifestacija označava drugi element političkih mitova, u kojima nacija sadrži božanske atribute, što se očituje na primjeru Srbije, posebno u mitovima o princu Lazaru i njegovoj »posljednjoj večeri«. Konačni cilj koncepta simfonije izgradnja je kraljevstva Božjeg na zemlji. Ta konstrukcija posebno je vidljiva u Grčkoj. Koristeći primjere pokazati ću da je pravoslavlje središte nacionalnih mitologija na Balkanu te na taj način ima izravan utjecaj na politički razvoj država.

JOSIP GUĆ

student 1. godine diplomskog studija filozofije i povijesti

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Tema apsurda u djelu Sørenea Kierkegaarda i Alberta Camusa

Søren Aabye Kierkegaard (1813-1855) i Albert Camus (1913-1960) dva su egzistencijalistička mislioca koja su se bavila temom apsurda. Tu su temu prikazivali putem religijskih, odnosno mitoloških slika. Kierkegaard je svoje viđenje apsurda iznio u knjizi *Strah i drhtanje* (1843) posluživši se biblijskom pričom o Abrahamu, a Camus je svoje viđenje iznio koristeći mitološku sliku o Sizifu u knjizi *Mit o Sizifu* (1942).

Kierkegaardu Abraham označava viteza vjere. To je čovjek koji je duboko ušao u religioznu fazu, učinio skok vjere i stupio u kontakt s Bogom. Pritom je teleološki suspendirao etičko u trenutku kada je trebao ubiti sina po Božjoj zapovijedi. Ključan je način mišljenja kojim se do Boga dolazi. Naime, do Njega se ne može doći racionalnim putem, već se u Boga vjeruje snagom apsurda. Viteza vjere ne može se razumjeti, on je usamljen u svojoj egzistencijalnoj drami.

Camus se poslužio mitološkom slikom o Sizifu da bi pokazao apsurd koji nastaje u susretu čovjeka i svijeta. Čovjek koji žudi za srećom i znanjem nailazi na hladnu tišinu svijeta na što je, prema Camusu, ispravno reagirati pobunom. Život sam po sebi nema smisla, ali treba djelovati kao da ga ima, odnosno u »Sizifovu poslu«, metafori za život, treba naći svoj vlastiti smisao. Budući da je smisao života temeljno pitanje *Mita o Sizifu*, postavlja se i pitanje samoubojstva. Camus se upravo tim nalaganjem nepomirenosti sa stanjem u kojem čovjek jest protivni samoubojstvu – umrijeti treba nepomiren.

U ovom izlaganju prikazat ću kako ova dva egzistencijalistička filozofa gledaju na temu apsurda. Ukazat ću na njihove međusobne razlike, ali i pokazati neke njihove zajedničke crte. Konačno, cilj mi je ukazati i na bogatstvo koje nude religiozne i mitološke priče u kojima se ogledaju neke egzistencijalne drame koje su ljudi proživljavali puno stoljeća prije Kierkegaarda i Camusa.

MARTINA IVANKO

studentica 2. godine filozofije te hrvatskog jezika i književnosti
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

»Mit danas« u *Mitologijama* Rolanda Barthesa

Roland Barthes (1915-1980), francuski teoretičar književnosti, post-strukturalist i semiotičar, prvenstveno se nije bavio mitom, no toj je tematici posvetio zbirku novinskih članaka naslovljenu *Mitologije* (1957). U prvom dijelu *Mitologija*, Barthes je na satiričan i zanimljiv način dao primjere mitova francuskog građanskog društva iz pedesetih godina 20. stoljeća. Premda zasebna cjelina, prvi dio povezan je s drugim, »Mitom danas«, te ga drugi čini jasnijim, čime Barthes zaoštrava svoju kritiku.

U svojem ću se izlaganju usmjeriti na drugi dio Barthesovih *Mitologija* te nastojati pokazati na koji je način povezao svakodnevicu građanskog društva s teorijom. Drugi dio *Mitologija* nosi naziv »Mit danas« i u njemu Barthes spaja stvarnost i teoriju. Za njega je mit iskaz, ali ne bilo kakav, već komunikacijski sustav, poruka. Kao takav sustav, mit ne mora nužno biti govor. Budući da je mitski iskaz poruka, može se sastojati i od pisanog diskursa, ali i svega ostaloga što može poslužiti kao podloga mitskome iskazu, kao što su fotografija, film ili reportaža. S mitskim se iskazom ne mora postupati kao da je jezik, već on, za Barthesa, pripada semiologiji, općoj znanosti koja je nadređena lingvistici. Barthes je pisao i o tome da je zbog razvoja reklama, radija i ilustracija potreba da se ustanovi semiologijska znanost hitnija nego ikad. Svaka semiologija pretpostavlja odnos između dvaju članova, od kojih je jedan označitelj, a drugi označeno. Ta dva člana ne mogu se promatrati odvojeno, već u korelaciji koja ih povezuje, što je znak, asocijativna ukupnost prvih dvaju članova.

Posebnost mita je u tome što je on drugotni semiološki sustav po tome što počiva na semiološkom lancu koji postoji prije njega. Ono što je u prvom sustavu znak, u mitu je tek označeno, odnosno oblik. U mitskom iskazu Barthes označeno naziva pojmom, a znak smislom. Teoriju je objašnjavao primjerom crnog francuskog vojnika na naslovnici časopisa *Paris-Match*. Analizirajući što je to mitsko u kulturnim fenomenima današnjice, od deterdženta, hrvanja pa do kazališta, dao je kritiku ideologije građanstva, masovne kulture te francuskog imperijalizma.

MARIJANA JOSIPOVIĆ

studentica 3. godine filozofije te hrvatskog jezika i književnosti
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

Analiza pojmova *jezik i društvo* u Meadovu djelu *Um, osoba i društvo*

George Herbert Mead (1863-1931) bio je američki filozof, sociolog i psiholog. *Um, osoba i društvo* (1934) djelo je nastalo skupljanjem Meadovih bilješki od strane njegovih studenata. Prema prosudbi Alekseja Kišjuhasa iz 2007. godine, upravo je djelo *Um, osoba i društvo* za »(mikro)sociologiju od najvećeg značaja« iz Meadova opusa. U navedenom djelu, Meadove misli ne zadržavaju se samo na sociološkoj problematici. Naime, on je problematizirao više područja iz perspektive, kako je navedeno odmah nakon naslova djela, »socijalnog bihevorista«. Mead je također raspravljao i o nekim lingvističkim pitanjima. Primjerice, pisao je o komunikaciji, koja postane istinska kada, kako nas Kišjuhas obavještava, »gestovi, znaci i simboli postaju smisleni, odnosno kada pojedinac u sebi može izazivati reakciju koju njegov gest izaziva u drugom pojedincu«. Charles Morris je, u djelu *Osnovi teorije o znacima* iz 1975. godine, sintetizirao nekoliko Meadovih teza dajući prosudbu prema kojoj je Mead »sa stanovišta svoga socijalnog bihevijorizma, gledao na individualni duh i samosvesno ja kao na nešto što se javlja u društvenom procesu kada se objektivna komunikacija gestovima interiorizuje usled potrebe vokalnih gestova«.

U izlaganju ću se posvetiti analizi i obrazloženju dvaju pojmova: jezika i društva. S obzirom na bogatstvo tematika u djelu *Um, osoba i društvo*, odlučila sam izdvojiti pojmove jezik i društvo čije ću značenje obrazložiti pojedinačno, a nakon toga objasniti njihov odnos i povezanost u navedenom djelu.

DENIS JURKOVIĆ

student 2. godine diplomskog studija filozofije i pedagogije

Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

Umjetnost i društvo: zablude o marksizmu

Iako Karl Marx (1818-1883) nije napisao sustavnu estetiku, a prema Danku Grliću (1923-1984), nije ni mogao jer »njegova misao nije mislila na estetski način«, mnogi koji su nastavili i pokušali proširiti njegovu misao nisu prezali pred pokušajem ustanovljavanja marksističke estetike. Iako su mnogi od tih izuzetni nasljednici Marxove i Engelsove misli, u stavovima o umjetnosti i estetici, ne samo da su se udaljili od polaznih točaka marksizma, nego ih se može smatrati i pseudomarksistima, a ponekad i antimarksistima. Umjetnost za njih nema, sama po sebi, revolucionarnu notu nego biva revolucionarna ukoliko služi revolucionarnim ciljevima, što je bitno udaljevanje od razumijevanja umjetnosti kao slobodnog stvaralaštva, a vrlo često i degradiranje marksizma. Dijelom zbog takvih stavova, a dijelom zbog nemogućnosti definiranja univerzalnog smisla umjetnosti u marksističkom sustavu, Danko Grlić marksističku estetiku svrstava »s onu stranu estetike«. Cilj je mojeg izlaganja ukazati na pogrešne i/ili nedovoljno razrađene stavove o smislu umjetnosti u sustavu kakav je marksistički. Vrlo često, predstavljajući se kao marksizam, misli o umjetnosti graniče sa reakcionarnim stavovima o čovjekovoj slobodi, stvaralaštvu i mogućnosti istoga. Tražeći od umjetnosti da isključivo služi društvu i oslobađanju čovjeka od (samo) otuđenosti, mnogi (pseudo)marksisti degradiraju bit onoga umjetničkoga, kao i samo umjetničko biće. Samim time, protivnicima marksizma izravno daju argumente prema kojima marksizam i (stvaralačka) sloboda čovjeka opstaju isključivo u nepomirljivoj razlici. Pred zahtjevom da bude socijalna analiza ili pak da samo zrcali ekonomske odnose u društvu, umjetnost nema

niti mogućnost biti slobodna, nego svoju egzistenciju pronalazi jedino služeći stvaranju nove ideologije, što je s jedne strane degradacija umjetnosti kao bitno ljudske, slobodne, aktivnosti, ali i marksizma kao progresivne ideje o čovjekovoj slobodi. S obzirom da je povijest pokazala kakve opasnosti nosi takva ideja o umjetnosti, nužno je ne zaboraviti na Marxovu tvrdnju da je »kod umjetnosti poznato da određena doba njenog procvata nikako ne stoje u razmjeru prema općem razvitku društva, pa, dakle ni prema materijalnoj osnovici, tako reći kosturu njegove organizacije« te uvijek imati na umu da u temelju svake umjetnosti stoji sloboda, a samim time i nepristajanje da se podredi izvanjskim ciljevima.

MARKO KOS

student poslijediplomskog doktorskog studija filozofije

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

**Bioetika i »murija«:
razmišljanja o nesrazmjerima u mreži identiteta**

Polazna točka izlaganja je da svaki politički subjekt sačinjava mreža identiteta – konstrukt kojeg tvore urođeni, usvojeni i nametnuti identiteti. Policija, kao mjesto razgraničenja diskursa »vlasti« i građana, svoje djelovanje usmjerava prema zaštiti pojedinaca koji pripadaju u obje skupine, no u trenutku konfrontacije uvijek izabiru prvu – vlast. Ponavljanje tog obrasca opstruira realne društveno-političke promjene i, prema tome, iziskuje detaljnu analizu uvjeta i okolnosti koje do njega dovode.

Put prema razrješenju ovog konflikta vidim u razmatranju fundamentalizma, odnosno prenamaglašavanju partikularnog identiteta, dakle onog koji u konačnici dovodi do nesrazmjera u mreži identiteta. Integrativno pojmljena bioetika u ovom kontekstu nastupa kao disciplina koja obgrljuje sve potrebne teorijsko-znanstvene dimenzije, ali i anticipira moguće probleme te može ponuditi praktička rješenja.

DAVORKA LJUBENKOV

studentica 1. godine diplomskog studija hrvatskog jezika i književnosti te njemačkog jezika i književnosti
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

Mit o prevoditelju

Postoji mit o prevoditeljima kao neutralnima, nevidljivima i nečujnima, svojevrsnoj sivoj eminenciji u književnosti, koja ne uviđa da je i njihov rad uvjetovan različitim faktorima. Naime, za svaki prijevod postoje naručitelj i ciljna publika, kao i dominantna poetika vremena. Znanost o prevođenju kroz svoju je kratku povijest tek od nedavno u žarište svojih proučavanja stavila međusobne odnose prevođenja i kulture, što je Jeremy Munday (1960-2008) smjestio u kontekst kulturnog preokreta (*cultural turn*) 90-ih, a na čije je čelo, u kontekstu znanosti o prevođenju, smjestio Andréa Lefevere (1945-1992). Lefevere je inzistirao na tome da prevođenje klasificira kao adaptaciju književnosti (*rewriting*), koja izvire iz triju mogućih faktora: profesionalaca u sklopu književnoga sustava, utjecaja iz izvanknjiževnog svijeta te dominantne poetike vremena. Tokovi utjecaja ipak nisu tako jednostrani. Kao što ciljni jezik i kultura utječu na prevoditelje i njihovu djelatnost, u jednakoj je mjeri moguć i obratan proces. Prevoditelji čiji je stupanj elitnosti dovoljno visok mogu doprinijeti obogaćivanju jezika, primjerice neologizmima, ili svojim čitateljima približiti strane kulture. Munday je pak tematizirao feminističke prevoditelje, kao što je Sherry Simon, zatim vezu prevođenja i queer teorije te postkolonijalno prevođenje, koja je tema manje značajna za naše govorno područje, negoli je za englesko. U znanosti o prevođenju uvriježen je i Venutijev koncept nevidljivosti prevoditelja koja primarno treba osigurati čitkost i tečnost prijevoda, no podrazumijeva i tehnike otuđivanja i naturalizacije, dva smjera istog prijevodnog procesa: približavanje i udaljšavanje prevedenog teksta od ciljnoga. U svemu tome ulogu ne igra samo osoba prevoditelja, oblikovana svojom sociokulturnom pozadinom, nego i naručitelji prijevoda, polazišni jezik i kultura te ciljni jezik i kultura. Kako će se u spletu svih tih utjecaja prevoditelji ponašati, na njima je samima.

LUKA MATIĆ

student poslijediplomskog doktorskog studija filozofije

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Osijek ili Essek: tko ima pravo građanstva u *Unterstadt* Ivane Šojat-Kučić?

U romanu *Unterstadt* (2009), usredotočivši se na sudbine četiriju generacija žena osječke građanske njemačke obitelji, osječka književnica Ivana Šojat-Kučić ispriповijedala je historiju 20. stoljeća. To je učinila na više razina, pa tako možemo naći svjedočanstva o oba svjetska rata, ali i mikrohistorije Osijeka i njegova Donjeg grada. Osim toga, Šojat-Kučić se očitovala i o historijski važnim pitanjima, kao što su pitanje rata, nacionalno pitanje i pitanje ideoloških sukoba koji su obilježili 20. stoljeće.

Međutim, pripovijedajući historiju, Šojat-Kučić je, prema prosudbi književnog kritičara Borisa Postnikova, likove pretvorila u glasnike vlastitih »ideološki nasaftanih poruka«. U izlaganju ću pristupiti kritičkoj analizi tih ideoloških poruka te klasnog i nacionalnog sklopa iz kojeg proizlaze. Budući da je Šojat-Kučić u svojem romanu kao dominantnu perspektivu i ideološki sklop uzela onaj njemačke malograđanštine, koji je potom narativno suprotstavila ne-njemačkim i ne-građanskim društvenim skupinama, u izlaganju ću postaviti pitanje o tome tko ima pravo građanstva u ideološkom sklopu koji autorica, posredstvom svojih likova, zagovara.

Uz to, u izlaganju ću, na primjeru očitovanjā o pitanjima rata i ideoloških sukoba te nacionalnom pitanju, problematizirati hegemonu poziciju koje je Šojat-Kučić uspostavila. Time ću, nadam se, dati osnovu za donošenje zaključka o problemu isključivanja Drugih u ideološkoj slici Osijeka u romanu *Unterstadt* te o implikacijama preuzimanja pozicija Šojat-Kučić na formiranje suvremenog osječkog identiteta.

NIKOLINA MIJATOVIĆ

studentica 1. godine diplomskog studija filozofije te hrvatskog jezika i književnosti

Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

Mit moderne ženskosti i muškosti: utjecaj seksističkih struktura moći na stvaranje rodnih stereotipa

U ovom izlaganju propitat ću utjecaj seksističkih struktura moći na oblikovanje rodnog identiteta žena i muškaraca u današnjem društvu. Opći je stav rodnih teoretičarki i teoretičara da je oblikovanje rodnog identiteta velikim dijelom određeno društvenim praksama i kategorijama u kojima vladaju odnosi moći. To su, primjerice, rasa, etnicitet, seksualna orijentacija, klasa i religija. Naime, upravo se kroz te kategorije u patrijarhalnom društvu provode seksističke prakse koje utječu na oblikovanje identiteta žena i muškaraca.

Seksističke strukture moći postavljaju žene kao Drugo u odnosu na muškarce. To se Drugo u medijima prikazuje na dva načina: umanjivanjem važnosti postignuća Drugoga te kreiranjem rodnih stereotipa o Drugom. Na taj se način ženama daje sve više prostora u medijima, ali se istodobno osnažuju stereotipi koji određuju za što su žene sposobne, a za što ne, čime ih se stavlja u potlačeni položaj. Dakle, mediji poručuju ženama da su u ulozi subjekta nevidljive, a vidljivima postaju kada se nađu u ulozi objekta koji se podređuje onome što je seksističkim mehanizmima moći proglašeno »normalnim«.

Muškarci su također u oblikovanju rodnog identiteta pogođeni seksističkim strukturama moći društva u kojem žive. Njihova je životna dob kraća od prosječne životne dobi žene, zbog raznih stereotipa o pravoj muškosti nemaju jednaku mogućnost zaposlenja na svim poslovima, a o dječacima koji su seksualno zlostavljani ili imaju poremećaje prehrane počelo se govoriti tek unazad nekoliko godina.

Cilj je ovog izlaganja pokazati da seksizam jednako utječe na oblikovanje kako ženskog, tako i muškog rodnog identiteta. Naime, »ženskost« i »muškost« promjenjivi su društveni konstrukti na čije oblikovanje utječu kategorije u kojima pronalazimo odnose moći. Upravo je zato potrebno raditi na otkrivanju raznih seksističkih praksi koje pogađaju oba roda da bismo uopće imali priliku za postizanje istinske ravnopravnosti.

SVETLANA MRAK

studentica 2. godine diplomskog studija hrvatskog jezika i književnosti
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

Zajednica gluhih osoba iz perspektive čujućih: mitovi o vizualnom znakovnom sustavu

U uvodnom dijelu izlaganja krenut ću od definicije (govornog) jezika te uspostaviti analogiju s definicijom znakovnog jezika kroz problematizaciju shvaćanja jezika u odnosu na strukturalističko poimanje. Nakon kratkog uvoda, izlaganje ću temeljiti na postojećim mitovima, i njihovu odbacivanju, o tom vizualnom jezičnom sustavu koji netočno opisuju pridajući mu obilježja univerzalnosti, pantomimičnosti te sličnosti sa sustavima signaliziranja primitivnih zajednica. Zatim ću se usmjeriti na društveni status gluhih i gluhoslijepih osoba uzimajući u obzir dva suprotna shvaćanja te društvene zajednice. Prvo se odnosi na percepciju većine, odnosno zajednice čujućih, koja gluhe mahom etiketira kao osobe s oštećenjima i poteškoćama. Suprotno tome, izlaganjem ću omogućiti uvid u razloge zbog kojih gluhe osobe ne bi trebalo etiketirati na spomenuti način: a) gluhe su osobe stajališta da nemaju oštećenje/poteškoću; b) dijagnoza donosi medicinske i kirurške rizike; c) takav stav ugrožava budućnost gluhih i njihova načina života; d) etiketiranje »poteškoće« nosi nerelevantna rješenja proizašla iz nerazumijevanja. Drugi, opozitni stav, u odnosu na percepciju gluhih osoba jest onaj koji ih uzima kao posebnu etničku zajednicu. Izložiti ću afirmativne, ali i negativne argumente koji tu tezu kritički odbacuju, pozivajući se na relevantnu literaturu (Andre Martinet), stavljajući naglasak na odnos jezika i političkih tvorevina te ću ponuditi rješenje poimanja zajednice gluhih kao posebne kulturno-jezične zajednice, odnosno supkulture. U prilog tome govore vrlo važni kriteriji od prisutnosti osjećaja zajednice do jezika.

Nakon tog uvida u neopravdanost izjednačavanja nacionalnog identiteta s jezikom, zaključit ću da u slučaju znakovnog jezika nije riječ o posebnim etničkim zajednicama koje se temelje na dijakronijskoj kontinuiranosti, obavezno uključujući nasljeđe i običaje, nego je spretnije reći da je riječ o kulturno-jezičnoj zajednici koja egzistira na temelju svjesnog odabira njezinih pripadnika, a ne na temelju zadanog nasljeđa.

IVA MRŠIĆ FELBAR

studentica poslijediplomskog doktorskog studija teologije
Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Utjelovljenje Isusa Krista kao mit u pluralističkoj kristologiji Johna Hicka

Svojom središnjom tezom da se utjelovljenje Isusa Krista može prikladnije iskazati kategorijom mita, odnosno metafore, John Hick (1922-2012) kao najistaknutiji predstavnik religijskoga pluralizma nastojao je protresti temelje tradicionalne katoličke kristologije, koja počiva na izriječima Kalcedona i poimanju Kristova bogočovještva.

Mitološki, odnosno metaforički, diskurs doveo je Hicka do govora o utjelovljenju kao o približavanju božanskog ljudima, čime je nastojao dekonstruirati doslovni govor o Kristovim dvjema naravima te ga izjednačiti s istaknutim ličnostima ostalih religijskih tradicija. Istaknuo je da utjelovljenje nije postajanje Boga čovjekom nego približavanje božanskog ljudima. Isus je stoga utjelovljenje božanskog, ali nije božanski. Pritom nije riječ o teološkoj teoriji, nego o religijskome mitu čija je funkcija da evocira stav. Doslovno shvaćanje Isusova božanskog sinovstva implicira nemogućnost spasenja za velik dio ljudi. To je, prema Hicku, ključna opasnost uporabe metaforičkog jezika kao doslovnog.

Konstatirajući da religijski jezik obiluje simbolima i mitovima, Hick je na izravan način implicirao nužnost promjena metode i pristupa u teologiji, kao i redefiniciju religijski nosećih kategorija. Konkretno, predložio je zamjenu pojmova supstancija i esencija pojmovima svrhe i djelovanja, a pojam istost- biti sa kontinuitet ljubavi, odnosno homoousious sa homoagape. Motiv za takvu reinterpretaciju značenja osobe Isusa Krista nalazi se u želji da se ukloni, ili barem umanji, Isusova univerzalna spasenjska normativnost i jedincatost, čime si je Hick priskrbio mnoge kritike.

MIRZA OKIĆ

student 2. godine preddiplomskog studija kulturalnih studija
Filozofski fakultet, Univerzitet u Zenici

Mit u suvremenom kulturnom kontekstu

Suvremeni mehanizmi kulturne industrije sasvim su se sigurno okoristili klasičnom mitologijom u komercijalne svrhe i sigurno je da će eksploatacija klasičnih mitskih priča i bića biti eksploatisana i u skoroj budućnosti. U ovom izlaganju komentirat ću kulturne industrije kao što su: strip, društvene igre kao *Dungeons and Dragons*, filmovi, TV serije i video igrice. Problem nastaje u trenutku kada se mitologija mijenja skoro pa u svojoj samoj srži i samim tim ima tendenciju da naruši izvorno značenje, odnosno poruku, koju neki mit nosi sa sobom. Trenutno najčešće upotrebljavana mitologija u kulturnim industrijama jeste grčka, nordijska i keltska, naravno, uz korištenje mitologije bića kakva su vampiri i vukodlaci. Pitanje koje se može postaviti jeste i ono južnoslavenske mitologije. Da li bi je trebalo komercijalizovati i do koje mjere, uzimajući u obzir da je kulturološki potpuno zapostavljena? Pitanje je i koliko bi komercijalizacija južnoslavenskih mitova doprinijela izdizanju lokalnih kulturnih identiteta. Ono na šta bih također htio obratiti pažnju jeste i pitanje suvremenog, odnosno budućeg, mita, odnosno šta bi to iz konteksta suvremenog doba moglo preći u mitsko te šta bi od toga moglo postati znak, a šta označeno.

DORA OREŠKOVIĆ

studentica 3. godine filozofije te engleskog jezika i književnosti
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

Umjetničko djelo kao sredstvo komunikacije u djelu *Duševnost i umjetnost Pavla Vuk-Pavlovića*

Hrvatski filozof i pjesnik Pavao Vuk-Pavlović (1894-1976) napisao je djelo *Duševnost i umjetnost*, koje je objavljeno 1976. godine. U njemu je izložio svoja promišljanja iz estetike, koja su prožeta etičkim i ontološkim elementima. Vuk-Pavloviću je potreba za komunikacijom bila osnovnom pretpostavkom i izvorom umjetnosti. Iz djela *Duševnost i umjetnost* tako doznajemo i to da čovjek »opstoji samo kao komunikativno biće«, kao i to da je čovjekova želja za izražavanjem dovela do osnivanja prvih zajednica, a u konačnici i do umjetničkog stvaranja, jer su, tvrdi Vuk-Pavlović, »sva izražajna sredstva umjetnosti uopće u širem smislu neke vrste govor«. Prema Vuk-Pavlovićevu mišljenju, umjetnina je »upredmećena duševnost« koja dovodi do doživljaja, dakle do »dodira između živih jedinaka kao 'dušâ'«. Upravo je zbog toga umjetnost nužna za izgradnju čovjeka kao duhovnog bića. Zahvaljujući njoj, čovjek svjesno zaboravlja na sebe i pristaje na »mi«, poistovjećujući se s »estetski prikazanim duševnim stanjima i sudbinama«, što dovodi do »suživljaja s duševnošću«. Doživljaj je pritom ono što u konačnici povezuje ljude, jer se njime, misli Vuk-Pavlović, razvija uvidavnost. Istodobno, doživljaj je komunikativni trenutak u umjetnosti, uslijed kojega ono izraženo i upredmećeno biva primljeno, dakle doživljeno.

U izlaganju ću prikazati Vuk-Pavlovićeve prosudbe o zadacima estetike, a onda i razloge zbog kojih je smatrao da su estetske pojave »dosežnije« od područja umjetnosti. Umjetninu ću pak prikazati kao sredstvo komunikacije, a ne kao svrhu, što u konačnici dovodi do, kako kaže Vuk-Pavlović, »očovječenja« čovjeka i »uljudivanja« svijeta. Uz to, prikazat ću i narav umjetničkog djela postavljenog u muzej, a potom i svrhu takva djela, posebice ako muzej razumijevamo kao, prema Vuk-Pavlovićevu mišljenju, »strano mjesto u zakašnjelo vrijeme«.

DEMIAN PAPO

student poslijediplomskog doktorskog studija filozofije

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Osječki studentski filozofski simpoziji: jučer, danas, sutra

Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Osijeku samostalno je organizirao prva tri osječka studentska filozofska simpozija. Njihovi naslovi glasili su: »Etičke teme« (2011), »Filozofija« (2012) i »Hrvatska filozofska baština« (2013). O održavanju tih triju simpozija svjedoče prikazi objavljeni u časopisu *Filozofska istraživanja*, dok detalje o izlaganjima održanima na simpoziju »Hrvatska filozofska baština« možemo doznati i iz knjižice sažetaka objavljene uoči njegova održavanja.

Od trećeg simpozija studenti su uključeni u Organizacijski i Programski odbor, čime je započeo njihov aktivan doprinos organizaciji narednih studentskih filozofskih simpozija. Inače, u sklopu programa trećeg simpozija održana je i osnivačka skupština Udruge studenata filozofije »logOS«. Počevši od četvrtog studentskog filozofskog simpozija, ta udruga postala je, zajedno s Hrvatskim filozofskim društvom, suorganizator simpozija. Zajedničkim snagama Odsjeka za filozofiju, Udruge studenata filozofije »logOS« i Hrvatskog filozofskog društva, organizirana su sljedeća dva simpozija: »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike« (2014) i »Društvo, jezik, mit« (2015).

Budući da ove godine obilježavamo petu godišnjicu održavanja osječkih studentskih filozofskih simpozija, u izlaganju ću se usmjeriti na prikaz njihovih ciljeva, doprinosa i načina organizacije, kao i na podatke o količini izlaganja koja su održali studenti, srednjoškolski učenici i nastavnici iz Osijeka i drugih gradova.

IVAN PEOVIĆ

student 2. godine preddiplomskog studija filozofije i povijesti

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Mit o jezičnoj naciji

U svojem izlaganju bavit ću se društvenim identitetima, odnosno jezičnim i nacionalnim identitetom koji su nastali u razdoblju od kraja 18. do kraja 20. stoljeća, a neprestano se razvijaju do danas. Posebnu pažnju posvetit ću odnosu između jezika i nacije.

Započetak, definirat ću pojmove nacionalnog, kulturološkog i jezičnog identiteta te jezične ideologije, koje pronalazimo u antropološkim i sociolingvističkim teorijama. Nacionalni identitet nastao je kao moderni fenomen koji se izgradio u epohi moderne i modernog društva, a iz kojega su kasnije proizašli i drugi kolektiviteti poput jezičnog i kulturnog identiteta. Prema Branki Barić, jezični identitet definiramo po trima glavnim kriterijima: tipološkom, rodoslovnom i vrijednosnom. Budući da su nacionalni, jezični i kulturološki identitet međusobno povezani identiteti, pokazat ću i analizirati odnos između gore navedenih identiteta, a napose njihovih međusobnih utjecaja.

Da bih to učinio, osvrnut ću se na dva koncepta jezičnog identiteta: austrijski koncept »Sprachnation« te jezičnu unitarnu politiku bivše Jugoslavije.

Koncept jezične nacije, »Sprachnation«, pojavljuje se u 19. stoljeću, a Ruth Wodak (1950) objasnila ga je kao nacionalnu državu i naciju određenu jezikom.

Taj je koncept vremenom postao kontroverzan zbog nacionalsocijalističke arijevske propagande koja ga je koristila da pokaže nadmoć jedne nacije nad drugom. Navedeni koncept usporedit ću s unitarnom jezičnom politikom bivše Jugoslavije koja je zamijenjena samostalnim standardizacijskim procesima svih službenih jezika novonastalih država toga prostora.

Naposljetku ću pokušati dati odgovor na pitanje i problematku današnjeg poimanja nacije i identiteta na već spomenutim primjerima iz bliske prošlosti. Jedan od problema koji se javlja u kontekstu jezičnog i nacionalnog identiteta je multikulturalizam, odnosno pitanje koliko možemo govoriti o jezičnom i nacionalnom identitetu u vremenu različitosti kao temelja multikulturalnosti.

VALENTINA PERIŠIĆ

studentica 1. godine diplomskog studija filozofije i povijesti umjetnosti
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Pragma-dijalektički pristup teoriji argumentacije i model kritičke rasprave

U svojem izlaganju bavit ću se modelom kritičke rasprave u teoriji argumentacije koju su iznijeli Frans Hendrik Van Eemeren (1946) i Rob Grootendorst (1944-2000). U *Sistematičkoj teoriji argumentacije* navedeni autori iznijeli su tezu o argumentaciji kao načinu rješavanja razlika u mišljenju, uvodeći model kritičke rasprave kao teorijski alat za analiziranje, evaluaciju i proizvodnju argumentativne rasprave.

U takvom pristupu pragmatički i dijalektički uvidi kombinirani su u zasnivanju kritičke rasprave kao metodološke razmjene govornih činova između dviju strana, pri čemu kritička rasprava igra temeljnu ulogu.

Za aktualizaciju argumentativne rasprave, a i kritičkog mišljenja koje je njezin osnovni dio, potrebno je znati što je ono kroz povijest predstavljalo da bismo mogli utemeljeno zaključivati o tome koji su njegovi suvremeni potencijali. Iz tog razloga, u svojem izlaganju bavit ću se povijesnim temeljem argumentativne rasprave koji se od antičke Grčke neprestano razvija sve do 21. stoljeća. Uz to, namjera mi je ukazati na metodu kritičke rasprave te osnovne postavke pragma-dijalektičkog pristupa argumentaciji zbog relevantnosti njezina istraživanja i napose pragmatičke upotrebe.

LUKA PERUŠIĆ

student 1. godine diplomskog studija filozofije
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Mitos o otuđenju

Fenomen *otuđenja* u smislu u kojem mu pristupa Marx, odnosno sadržaj značenja koji Marx u njegovom filozofemu dovodi na čistinu spoznaje, utvrdio se kao opće mjesto (suvremenih) ljudskih odnosa. Podjednako u teoriji i praksi, Marxovo *otuđenje* doživjelo je diferencijaciju. Europska kontinentalna filozofija kriznog 20. stoljeća angažirala se oko prepoznavanja oblika otuđenja koji su nastupili s nadolaskom novovremena i ulaskom u epohu *biotehnoško-informacijske globalizacije*. Na ovaj se ili onaj način opire specifično *tehnološkim* oblicima otuđenja. Primjerice, hermeneutičari i fenomenolozi započinju dubinsko traganje za Drugim, postmodernisti promatraju disipaciju informacijske moći, a praksisovci tvore modele u kojima otuđenje nestaje. Međutim, europska teorija i praksa također *proizvodi* kraj »velikih narativa«. Tvrđiti *kraj* takvome nečemu znači sljedeće: nepovratnost (ideala) zajedništva, što je posve suprotstavljeno razotkrivanju otuđenja. Ono što ostaje *supstancijalno zajedničko* manifestacijama otuđenja jest otklanjanje od Drugosti. Mitos je tome oprečan. U *tehnološkom umu*, na djelu je racionalizacija, *ovdje* se cjelina ne podnosi jer se pojedinac nalazi *spram* nje. U *mitološkom umu*, na djelu je egzistencijalizacija, *tu* se cjelina podnosi jer se pojedinac nalazi *s* njom. Kao intenzivan mor, taj se sukob može pronaći u Kanta već na razini istraživanja o spoznaji. Ovo pitanje prvotne forme spoznavanja neposredno je vezano za *jezik*. Govoriti o jeziku lišeno je značenja ako se govori tek o »komunikacijskim sustavu«, o »prenošenju informacija«. Nas zanima fundamentalna povijesno-egzistencijalna konstitutivnost jezika i njegovo kozmološko kazivanje, jer inače govorimo o puko tehničkim pitanjima. Odatle u raspravu ulaze primjerice Tales, Heraklit, Platon, Vico, Grassi i Heidegger, kao barem neki koji će pripomoći da bi se u osnovnim crtama prikazala ostavština *mitskog* koja nam ukazuje na nihilističku progresivnost (tobože »postpolitičkog«) otuđivanja.

HRVOJE POTLIMBRZOVIĆ

student 2. godine diplomskog studija filozofije i pedagogije
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

O konstituiranju pojedinca u odnosu spram društva na primjeru Coetzeejeve *Sramote*

U izlaganju ću poći od pretpostavke da je čovjek uvjetovan društvom, što je teza koja svoje uporište ima u povijesti filozofije od Aristotela (čovjek kao *zoon politikon*) do, primjerice, Marxa (čovjek kao sveukupnost društvenih odnosa). Ta uvjetovanost očituje se u konstituiranju pojedinca u odnosu na društvo u moralnom, etičkom i političkom smislu te može biti pozitivno ili negativno usmjerena. Prva se očituje u konformizmu, dok se potonja manifestira u vidu nepokoravanja ustaljenim normama.

Namjera mi je u nastavku izlaganja ispitati tu pretpostavku na primjeru romana *Sramota*, južnoafričkog nobelovca Johna Maxwella Coetzeeja (1940). Dok većina filozofskih pristupa njegovim radovima, pa tako i *Sramoti*, ide u smjeru razmatranja njihovih političkih (Lucy Valerie Graham), etičkih (Peter Singer), bioetičkih (Hrvoje Jurić) pa čak i biopoetičkih (Ivana Čović) momenata, ovdje ću se baviti analizom odnosa protagonista romana prema društvu te povratnom informacijom društva prema njemu, jer držim da je takav pristup preduvjet za bilo kakvo daljnje nastojanje. Pritom ću se posebno usmjeriti na njegov, ničeanskim rječnikom, život s onu stranu dobra i zla te staviti naglasak na promjene do kojih dolazi po tom pitanju prilikom mijenjanja gradske u seosku sredinu. Uz to, ocrtat ću i važnost kulturnog konteksta na toj relaciji i njegovu ulogu pri izgradnji odnosa pojedinca prema društvu i obratno.

U zaključku ću navesti implikacije koje mogu proizaći iz određenih stavova i prakse čovjeka prema društvu na njegov život te ponuditi neke moguće alternative.

DRAŽEN RASTOVAC

student 3. godine preddiplomskog studija filozofije i povijesti
Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci

Primjenjivost moralnog partikularizma

Moralni partikularizam jedna je od kontroverznijih teorija u filozofiji morala, prije svega jer u srži moralnog partikularizma leži potpuno odbacivanje bilo kakvih moralnih principa djelovanja. Pitanje koje se samo od sebe postavlja, u slučaju takve teorije, odnosi se na primjenjivost teorije koja niječe postojanje moralnih principa djelovanja u svakodnevnom životu. Možemo li, dakle, u svakodnevnom životu zastupati teoriju koja ne priznaje moralne principe djelovanja?

Vezano uz moralni partikularizam možemo susresti mnoge opskurne teorije, koje zastupanje moralnog partikularizma čine gotovo nemogućim u svakodnevnom životu. Moralni partikularizam, kao i velik broj drugih filozofskih teorija, možemo promatrati iz više različitih kuteva gledanja, s obzirom na različite ishode u pogledu konzistentnosti i aplikabilnosti neke filozofske teorije.

U svrhu obrane pozicije poslužiti ću se nekim argumentima koje je u svojoj knjizi *Ethics Without Principles* ponudio Jonathan Dancy. Uz to ću se, da bih ukazao na mogućnost primjene moralnog partikularizma u praksi, poslužiti misaonim eksperimentima koji mogu služiti kao testni poligon za tvrdnju da se moralni partikularizam može primijeniti i u praksi, dakle da se ne radi samo o pukoj filozofskoj teoriji.

Na suprotnoj strani spektra moralnih teorija nalazi se moralni generativizam, koji stoga i sadrži najjače prigovore moralnom partikularizmu. Ta teorija zastupa stav da su moralni principi djelovanja ono što djelovanje čini podložnim normativnoj prosudbi. Na prigovore iz zbornika radova *Challenging Moral Particularism* pokušat ću odgovoriti iz Dancyeve pozicije.

Pritom ću se usredotočiti na obranu moralnog partikularizma od napadā koje je toj teoriji, u svojem članku naslovljenom »Moral particularism and the real world«, uputio Brad Hooker.

S obzirom na to da držim da prigovori koji se nalaze u zborniku *Ethics Without Principles* ne predstavljaju nepremostivu prepreku za moralni partikularizam, nadam se da ću izlaganjem obraniti poziciju moralnog partikularizma i njezinu primjenjivost u svakodnevnom životu. Time ću pokušati dodatno istaknuti slabosti moralnog generalizma čija je primjena, čini se, ljudima poprilično intuitivna.

DAMIR SEKULIĆ

student 1. godine diplomskog studija filozofije te engleskog jezika i književnosti

Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

Mit o sreći u Huxleyevu romanu

Brave New World

Aristotelova *Nikomahova etika* je, što doznajemo od Danila Pejovića u predgovoru hrvatskom izdanju navedena djela pod naslovom »Aristotelova praktična filozofija i etika« iz 1988. godine, »već više od dva tisućljeća u evropskoj duhovnoj povijesti [...] uzvišen obrazac i mudri uzor svake prave etike.« Pejović je naglasio da nijedna kasnija etička teorija »nije mogla mimoići Aristotela, nego se naprotiv svojski morala raspravljati s *Nikomahovom etikom*, kako s postavljanjem stožernih problema, tako i s njenim skladnim normativnim sadržajem.« Jedna od temeljnih Aristotelovih tvrdnji u *Nikomahovoj etici* zasigurno je ona da je »dobro ono čemu sve teži« te da je to »najviše dobro« krajnja svrha našeg djelovanja. »Najviše dobro« koje je ujedno blaženstvo, odnosno sreća, čovjek ostvaruje, smatra Aristotel, djelatnošću »duše prema kreposti«.

Ljudi u romanu *Brave New World* (1932) engleskog književnika Aldousa Huxleya (1894-1963) su – sretni. No oni nikako ne ostvaruju Aristotelove uvjete sretna života. Naime, društvo u *Brave New Worldu* ekonomski je sigurno, a kao što doznajemo od Huxleya u predgovoru romanu iz 1946. godine, bez ekonomske sigurnosti nije moguće ostvariti ljubav prema robovanju. Upravo tu se, ističe Huxley, krije »problem sreće«, dakle težnja sustava prema uvjeravanju ljudi da zavole svoje ropstvo. Društvo koje je Huxley prikazao sretno je samo u tim okvirima. Prema tome, sreća o kojoj je riječ u romanu *Brave New World* nema gotovo nikakvih poveznica s onom koju je odredio Aristotel.

U izlaganju ću se posvetiti obrazloženju jedne temeljne tvrdnje: sreća u romanu *Brave New World* postala je dijelom mitološke svijesti. Romanu ću pristupiti iz perspektive Aristotelova određenja sreće te ću ukazati na to da, iako »sretni«, ljudi u Huxleyevu romanu uvelike odstupaju od bilo kakva djelovanja u skladu s vrlinom. Budući da brojne Huxleyeve postavke nisu izgubile na značaju, tematiziranje (ne)prave sreće ostaje važnim zadatkom.

GORAN STANIĆ

student 3. godine preddiplomskog studija filozofije i religijske znanosti
Filozofski fakultet Družbe Isusove, Sveučilište u Zagrebu

Teologija oslobođenja – društvena utopija?

U poglavlju naslovljenom »Društvena utopija?« knjige *Velika iznašašća kršćanstva* iz 1999. godine, francuski isusovac Jean-Yves Calvez (1927–2010) ponudio je mogućnost govora o utopiji u kršćanskim terminima. Pritom je suprotstavio utopiju ideologijama i sustavima kao izraz otvorenosti i mogućnosti pogleda naprijed. U taj kontekst smjestio je i teologiju oslobođenja kao još uvijek aktualni primjer kršćanskog društvenog angažmana.

Vodeći se *Teologijom oslobođenja* (1971), programatskim djelom peruanskog teologa Gustava Gutierrezza (1928), u ovom ću izlaganju prikazati povijesni kontekst nastanka, analizirati glavne pojmove te ću ukazati na potencijalnu perspektivu teologije oslobođenja. Razdoblje nastanka teologije oslobođenja kao tipične latinoameričke teologije smješta se u 1950-e kada je dominacija politike »desarrolisma« dovela do osiromašenja i marginalizacije naroda u Latinskoj Americi. Stoga se teologiji kao nova glavna zadaća nametnulo kritički razmišljanje o kršćanskoj praksi u svjetlu Riječi Božje, dok pojam oslobođenja označava proces koji vodi ka čovjekovoj slobodi od svake vrste potlačenosti. Upravo zbog toga, teologija oslobođenja postavlja »Crkvu siromašnih« i zauzetost za obespravljene kao glavni zadatak kršćanske prakse. Konačno, potencijalna perspektiva teologije oslobođenja manifestira se posebice u zemljama Trećega svijeta, i to putem niza novih kontekstualnih teologija, što je čini aktualnom u svakom razdoblju.

Naposljetku, u zaključku ću se kritički osvrnuti te afirmativno odgovoriti na postavljeno pitanje o teologiji oslobođenja kao društvenoj utopiji. Pritom ću izraz utopija koristiti u već naznačenim uvodnim terminima te ću naglasiti stalni zahtjev za oslobođenjem koji proizlazi iz čovjekove potrebe i novozavjetne poruke.

LUKA ZUCIĆ

student 3. godine preddiplomskog studija filozofije

Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku

Odnos kategorija Aristotelove logike i ideje bogova u Schellingovoj filozofiji umjetnosti

Uspostavivši logiku kao temelj filozofije, Aristotel (384-322 p. n. e.) je u filozofiju uveo strogo i precizno oruđe koje propisuje pravila i forme mišljenja. Kao suprotnost logici, koja počiva na razumu i bavi se samo formama misli, a ne njihovim sadržajem, često se ističe umjetnost, za koju se smatra da sadrži neke elemente koje razum ne može objasniti i iskazati. U povijesti filozofije moguće je istaknuti filozofe koji su umjetnost podredili filozofiji, ali i one koji su umjetnosti pridavali jednaku važnost kao i filozofiji. Jedan od filozofa koji je stavio umjetnost na sam vrh ljudske djelatnosti je Friedrich Wilhelm Joseph Schelling (1775-1854). Marijan Cipra (1940-2008) zapisao je, u predgovoru hrvatskom prijevodu Schellingove *Filozofije umjetnosti*, da je kod Schellinga poezija »stavljena na sve druge znanosti i umjetnosti« i da će na kraju povijesti filozofija »pred njime [pjesništvom] odstupiti«. Ono jedinstveno u Schellingovoj filozofiji umjetnosti uvođenje je svijeta bogova, mitologije, kao nužnog preduvjeta umjetnosti. Zbog uvođenja mitologije u filozofiju umjetnosti, Schelling je nekim tvrdnjama, poput one da »tajna svega života jest sinteza apsolutnog s ograničenjem« i »zajednička klica bogova i ljudi jest apsolutni kaos, noć, tama« upadao, na prvi pogled, u proturječje i kršio temeljne zakone logike koje je propisao Aristotel.

Cilj mojeg izlaganja je prikaz odnosa ideje bogova u Schellingovoj filozofiji umjetnosti i deset temeljnih kategorija Aristotelove logike (supstancije, kvantitete, kvalitete, relacije, mjesta, vremena, položaja, posjedovanja, djelovanja i trpljenja). Nakon analize tog odnosa, posebno ću objasniti na koji način bogovi nadilaze navedene kategorije, ali ću također pokazati da je poznavanje tih kategorija nužno za potpuno i jasno shvaćanje uloge bogova u Schellingovoj filozofiji umjetnosti. Pri objašnjavanju Aristotelovih kategorija služit ću se prvim dijelom njegova spisa *Organon*, dok ću za objašnjenje ideje bogova koristiti opći dio Schellingove *Filozofije umjetnosti*.

VELIDA ZUKAN

studentica 4. godine studija bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika
i književnosti

Filozofski fakultet, Univerzitet u Zenici

Uloga arhetipskog mita u književnosti

U etnosociološkom smislu, mitovi su odigrali važnu ulogu u kolektivnoj svijesti naroda, kako na južnoslavenskim prostorima tako i u svijetu. Dakako da se razlikuju mitske slike kolektivnog nesvjesnog balkanoidnog arhetipa od svjetskog (tj. zapadnog) arhetipa. Arhetipski mit koji bivstvuje na južnoslavenskim prostorima ima arhetipskog junaka pojedinca koji se bori u ime kolektiva, kao što su, primjerice, Kraljević Marko, Alija Đerzelez i Serdar.

U savremenim tumačenjima književnosti, pisci i teoretičari nailazili su na tamna mjesta narodnih bajki, basni i epova, koji su, u suštini, bili znakovi koje je bilo potrebno dešifrovati i/ili de/rekonstruisati. Uočavajući interkulturalno prožimanje u nacionalnim epovima, možemo doći do zaključka da su oni različiti postupci iste forme. Terminološki, da se oslonim na Propovu funkciju, bajke, basne i mitovi zasnovani su na ponovljivosti funkcija. Nadalje, sva su narodna dobra, koja su kasnije pretvorena u nacionalna, po svom sklopu jednotipska. Ona se prožimaju različitim uobličenjima istih elemenata, i to do nivoa postojanja. Uzroci koje smo u mogućnosti pronaći u mitovima ne kriju se u imanentnim zakonima forme, nego u oblasti rane historije. Za sižee koji su zastupljeni u narodnim mitskim slikama i uspješno opjevani u narodnim epovima, možemo slobodno reći da su slika svakodnevnice, dakle realnog života naroda. Uz to, narodno pjevanje epova danas dolazi u sukob s umjetničkim pripovijedanjem u kojemu savremeni teoretičari traže specifična značenja. Kao i u drugim narodnim književnim žanrovima, zastupljeno je mistično i čudesno, čime sâm stvaraoc mita naglašava nadmoć junaka nasuprot Drugom koji je uvijek u degradiranom položaju, jer epski diskurs zna samo za crno-bijeli svijet. Svi u njemu zastupljeni elementi duboko su ukorijenjeni u tekst i sežu do arhetipskog teksta, koji je svojevrsni mit

usađen u kolektivno nesvjesno. Ujedno, epski pjevač ili narodni pripovjedač predstavnik je određenog etnosa. Kroz narodne bajke, epove i pripovjetke, po Jungu, traganje po mističnom svijetu traganje je po sebi, svojoj svijesti i mašti, te, konačno, dovodi do svijesti o vlastitom identitetu i osjećaju pripadnosti nečemu. Često se u bajkama i basnama autorski pripovjedač pojavljuje u liku djeteta koje propituje svijet oko sebe i svijet koji nosi u sebi. Naime, dijete vođeno svojom znatiželjom dolazi do spoznaja koje mu omogućuju dešifriranje slagalice vlastite ličnosti, da bi na kraju dobilo identitet odraslog čovjeka. Književnost, kao način izražavanja koji traži unutarnji sklop i sklad ličnosti, ispisuje djelo. Svaki tekst odraz je kulturološkog utjecaja, mitskih slika koje su putem kolektivnog nesvjesnog u nas upisane. Urođeni simboli, slike, termini i obrasci ponašanja univerzalni za ljudske kulture, narodne bajke, basne i epove, ponovo se koriste u književnim tekstovima, jer su utkani u sklop njihova identiteta, a prikupljene su u ranom djetinjstvu kao dokaz i svjedočanstvo postojanja etnosa. U narodnim bajkama, basnama i epovima možemo uočiti svaki od pet Jungovih arhetipa: Sopstvo (sâmo težište, ujedinjenje svjesnog i nesvjesnog osobe), Sjenku (dio nesvjesnog uma u koji su potisnute slabosti i mračni nagoni koje svjesno ne identifikujemo i projektujemo na druge), Personu (sliku sebe koju predstavljamo spolnjem svetu, štiteći Ego od negativnih vlastitih tendencija), Animu i Animus. Dakle, svaki od arhetipa moguće je pronaći pogotovo u nacionalnim epovima, primjerice onima o Kraljeviću Marku, Aliji Đerzelezu i drugima. U narodnim diskursima često je potisnut ličan i kolektivan kompleks od kojeg »boluje« dotični etnos, što je vidljivo u navedenim epovima, a što nam često sugerira kulturološku historiju »bolesti«. Kroz kolektivne slike, koje nam šalju narodne umotvorine, imamo sliku etnosa i shvatamo njegovo bivstvovanje. Naposljetku, u bajkama, basnama i epovima često je prikazan ciklus života, mitski ideal bliži se smrti, a to se često odigrava u fazi individuacije. U fazi u kojoj junak iscrpi sve mogućnosti i sposobnosti, on se povlači u sebe i rasplinjuje svoju introvertiranost u svrhu komunikacije sa svojim nesvjesnim. Arhetipi, kao zajedničke teme mitova i religija, sljedovali su odvajkada kao fantazije i snivački prikazi umjetničkim stvaraocima.

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,**

Udruge studenata filozofije »logOS«

i Hrvatskog filozofskog društva

Nagrađeni srednjoškolski eseji

DUNJA CRNOGORAC

učenica četvrtog razreda

Klasična gimnazija fra Marijana Lanosovića s pravom javnosti

Slavonski Brod

Položaj žena u plemenu Padaunga

Položaj je žena u prošlosti bio veoma težak. Većina je ljudi smatrala da je ženi mjesto u kući, uz djecu. Nisu se pojavljivale niti na ulici, niti u društvu, a kamoli u politici. Bez obzira na to što su tijekom povijesti imale različite ideje o tome kako poboljšati vlastiti položaj u društvu, te ideje nisu uspjele zaživjeti. Muškarci su bili potpuno precijenjeni, a žene zanemarene. Na sreću, s vremenom se to promijenilo. Zahvaljujući brojnim feminističkim pokretima, kao i upornom zalaganju žena, ostvaren je značajan napredak u njihovoj emancipaciji, koji se, na žalost, uglavnom veže uz Zapad. Ipak, još uvijek su brojna područja u kojima se žena nalazi u podređenom, ugroženom pa i u potpuno nehumanom položaju. Jedno od takvih područja je i tajlandska pokrajina Mae Hong Son u kojoj živi burmansko pleme Padaunga, podskupina Karena poznata po svojoj stoljećima očuvanoj plemenskoj tradiciji »dugih vratova«. Upravo njome uspjeli su zainteresirati brojne antropologe i turiste, naime običajem da vratove žena produžuju dugačkim brončanim prstenovima. Novo prstenje dodaje se toliko dugo dok ih ne bude dvadeset i pet. Svaki puta kada se dodaje nova serija prstenova vrat se produžuje, brada stremlje prema gore, a vratni su kralješci pritisnuti. Prvi se prsten stavlja u dobi od pet ili šest godina uz ceremoniju u kojoj sudjeluje cijelo selo. Djevojčici satima masiraju vrat mašću prije postavljanja prstena. Da bi se izbjegle ranice, između prstena i vrata stavlja se mekana tkanina. Povećanjem broja prstenova oko vrata tih žena, njihov ugled raste. Kad bi se prstenovi uklonili, žena bi se ugušila, jer s vremenom vratni mišići zakržljaju zbog čega više ne mogu podnijeti težinu glave. Upravo su tu činjenicu iskoristili brojni padaunški muškarci kao jednu od metoda zaplašivanja svojih žena, a uz nju se veže i jedna od teorija porijekla nošenja prstenova koja kaže da ih žene nose da bi se osigurala vjernost u braku, jer bi se, u slučaju dokazane nevjere, prstenje skidalo, nakon čega bi žena ostatak života morala provesti ležeći ili držeći glavu rukama. Najranija interpretacija povezana je s mitskim porijeklom tih ljudi. Prema legendi, Padaunzi su bili djeca vjetra i zmaja, stoga bi dugački

vratovi žena mogli biti način štovanja dugačkih vratova zmajskih predaka. Kao da i sve to nije dovoljno, »žene žirafe« postale su jedna od svjetski poznatih turističkih atrakcija. Danas okovanost ženskih vratova predstavlja najveći izvor prihoda tog plemena. Odrasle žene od starješina mjesečno dobivaju trideset eura, dok roditelji djevojčica dobiju petnaest eura. Za tako male svote novca one su spremne svakodnevno pozirati, smješkat se i uveseljavati svakoga tko im se približi s fotoaparatom. Iako većina zapadnjaka tu tradiciju smatra nehumanom, a njezine »žrtve« zatočenicama u ljudskim zooološkim vrtovima, članice plemena to nikada neće priznati. Za njih je bol, koju stvara »ogrlica«, uvjet pripadnosti, jedna od glavnih karakteristika njihova plemena, dok je za vođe plemena »ogrlica« simbol ženske ljepote, statusa i zaštite od drugih plemena. Međutim, povijest ne može potvrditi nijedno od navedenoga, osim činjenice da je žena koja omota dvadeset i pet prstenova savršena prilika za udaju. Očito je da se u cijeloj toj teoriji naziru i obrisi muške dominacije u plemenu, jer takva žena prstenje nikada ne može skinuti i pobjeći. Ne možemo reći jesu li žene svakodnevno opterećene činjenicom nošenja tolikih prstenova, ali se sreća na njihovim licima ipak ne nazire. Prema navodima brojnih aktivista, osmijesi s lica tih žena nestaju čim se kamere isključe. To je posebnouočljivo kod djece koja ne kriju prazninu života na koji su rođenjem u tom plemenu osuđena. Padaunška ženska dječica nikada ne skaču, ne igraju se i zapravo nikada ne dožive čistu fizičku slobodu. Kada se taj podatak spomene starješinama toga plemena, oni mudro prepričavaju priču o teškoj povijesti plemena koje je zapravo sretno što je uopće preživjelo. Usprkos silnom gospodarskom i tehnološkom napretku u svijetu, svakodnevno se susrećemo s brojnim primjerima tradicionalnih i patrijarhalnih društava koja i dalje ostvaruju vječitu težnju da žena ostane zarobljena u privatnoj sferi, da služi mužu i obitelji, da se žrtvuje, da bude neprimjetna. Ne možemo konkretno utvrditi da je padaunško pleme jedno od takvih društava, ali sa sigurnošću možemo tvrditi da ima brojne naznake takvog društva. Očito je da su muškarci ti koji dominiraju unutar samoga plemena i jedini koji imaju pravo na slobodu, dok se ženama to pravo uskraćuje. Svatko je od nas jedinka, posebna i neponovljiva, rođena da bude slobodna. Svako je ljudsko biće obdareno razumom i sviješću, stoga bismo jedni prema drugima trebali postupati u duhu bratstva bez obzira na spol ili bilo koju drugu razliku.

IVAN PROTRKA

učenik četvrtog razreda

Gimnazija Požega

Požega

Determinizam naspram čovjekove slobode i odgovornosti

Sloboda, determinizam i odgovornost kompleksni su pojmovi koji su oduvijek bili ljudska preokupacija i podliježali raznim tumačenjima, bilo filozofskim, znanstvenim ili religijskim. Mnogi su mislioci, od antike do danas, pokušali odgovoriti na pitanja je li svijet ustrojen deterministički, postoji li slobodna volja ili pak nekakav zakon kauzalnosti koji negira postojanje slobode te možemo li se u takvim uvjetima uopće koristiti terminom »odgovornost« u smislu snošenja posljedica za vlastite postupke. Takva pitanja, naravno, nisu jednoznačna i ne traže eksplicitne odgovore, ali potiču zanimljive rasprave čiji produkti mogu pozitivno utjecati na čovjekovo ponašanje.

Ponovo napominjem da su »sloboda«, »determinizam« i »odgovornost« apstraktni pojmovi, što je važno uočiti jer ih je, s obzirom na to, moguće promatrati iz različitih perspektiva, različito definirati i »manipulirati« argumentima pri raspravi o njima. Nakon te napomene, krenut ću od neosporive teze da je svaki čovjek dio ovog svijeta i svojom egzistencijom neraskidivo vezan za nj, ma koliko se moralno usavršavao, izdizao iz mase i trudio biti drugačiji, što je svakako pozitivno, ali ne i protuslovno navedenoj tezi, čime je prisiljen odgovarati na svijet svojim rasuđivanjem, ponašanjem, postupcima ili, ukratko rečeno, svojim životom, koji osobno shvaćam kao dijalog između pojedinca i svijeta. William Shakespeare jednom je rekao: »Cijeli svijet je pozornica.« Taj me citat potaknuo na razmišljanje o determinizmu, slobodi i odgovornosti, nametnuvši mi sljedeća pitanja: jesmo li onda mi ljudi, kao pojedinci, slobodni akteri koji se koriste mogućnošću improvizacije nastojeći od života stvoriti melodramu umjesto kakve mučne, groteskne tragedije ili smo ništa doli najobičnije marionete koje reproduciraju unaprijed zapisan, beskonačno dug tekst? U pokušaju traženja odgovora na prethodno pitanje nemoguće je zaobići Sartreovu egzistencija-

lističku filozofiju, u čijoj se strukturi nalazi i čovjekova sloboda, »svagda za kukavicu postoji mogućnost da više ne bude kukavica, a za heroja da prestane biti heroj«, stoga čvrsti determinizam kao stajalište koje podrazumijeva isključivost smatram neprihvatljivim. Najprije zbog nedovoljna razumijevanja čovjekova bića, iz čega proizlazi ponajviše osjetilna i iskustvena spoznaja, što ide u prilog Sartreovim postavkama. Dakle, spoznajne mogućnosti koje posjedujemo i koje oblikuju naša mnijenja uistinu nas odmiču od determinističko-fatalističkih teorija i približuju Sartreovoj predodžbi čovjekova života kao skupa mogućnosti. Ali općenito smatram da determinizam u nekakvom blažem obliku ipak postoji. Osobno ga prepoznajem u načelu kauzalnosti: »Pojava C je nužni uzrok posljedice E u slučajevima kada se C dogodi nužno je da se i E dogodi ukoliko se nešto ne ispriječi.« (Anscombe) U isključeni dio (»ukoliko se nešto ne ispriječi«) svrstavam čovjekovu slobodu, odnosno čovjekov razum koji ju omogućuje i time je pokretač novog kauzalnog lanca, a slično je tvrdio i Kant: »Kauzalitet na osnovi zakona prirode nije jedini kauzalitet na osnovi koga se mogu objašnjavati sve pojave svijeta. Radi njihova objašnjenja mora se pretpostaviti još jedan kauzalitet na osnovi slobode.« S obzirom na sve prethodno napisano, smatram da čovjeka, kao pojedinačno, misaono biće u ovom svijetu, nikako ne možemo osloboditi odgovornosti te da on nikako ne može »pobjeći« od svojih prijašnjih iskustava i od njih se ograditi. Takve fatalističke teze, da čovjek ne može ni za što biti odgovoran, jer je baš sve unaprijed određeno, ne smatram primjenjivima i prihvatljivima u ljudskom društvu, jer bi se svele na »manipuliranje« filozofijom i etikom i poslužile kao svojevrсна »rupa u zakonu«, donoseći potpuno rasulo društva. Samo pokušajte zamisliti kako bi svijet izgledao kada bi svatko mogao činiti po vlastitoj volji pod izgovorom da to zapravo i nije njegova volja, što je kaotično i pomalo paradoksalno.

U zaključku bih, između ostalog, istaknuo da sam mišljenja da tvrdi determinizam u smislu tvrdnje da je sve negdje »zapisano«, odnosno da je budućnost unaprijed određena, ne možemo ni stopostotno isključiti, jer ga dokazima nije moguće sasvim osporiti, ali ni potvrditi pa bih, da ne duljim, povukao paralelu s bogom, odnosno s raspravom o njegovu postojanju. Ali, sve i da jest negdje sve »zapisano«, to jest predodređeno, tada već govorimo o nekakvoj metafizičkoj, nama slabo pojmljivoj i dostižnoj razini koja ne isključuje našu slobodu u užem

smislu, jer sve i da netko unaprijed zna svaki naš odabir, to ne znači da mi *a priori* ne biramo, to jest da nemamo slobodu. Iako možda, ali samo možda, ona jest prividna, za razinu našeg intelekta, poimanja i osjetilnosti, sloboda je dovoljno vidljiva i postojana. Naposljetku, sve i da jesmo obične marionete s tekstom ispred sebe, opet nam ostaju didaskalije.

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,**

Udruge studenata filozofije »logOS«

i Hrvatskog filozofskog društva

*Prikaz dosadašnjih studentskih
filozofskih simpozija u Osijeku*

Demian Papo

student poslijediplomskog doktorskog studija filozofije,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Studentski filozofski simpoziji u Osijeku: od početaka do danas (2011-2015)

Ovogodišnji simpozij »Društvo, jezik, mit«, peti je studentski filozofski simpozij koji se održava na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Prethodna četiri imala su sljedeće naslove: »Etičke teme« (2011), »Filozofija« (2012), »Hrvatska filozofska baština« (2013) i »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike« (2014). Budući da ove godine, dakle 2015., obilježavamo petu godišnjicu održavanja studentskih filozofskih simpozija u Osijeku, u ovom tekstu ponudit ću pregled njihovih ciljeva, doprinosa i načina organizacije, kao i podatke o kolikoći izlaganja koja su održali studenti, srednjoškolski učenici i nastavnici iz Osijeka i drugih gradova.

1. Studentski filozofski simpozij: »Etičke teme«

Prvi studentski filozofski simpozij organiziran je zahvaljujući inicijativi osječkog Odsjeka za filozofiju i njegova tadašnjeg voditelja dr. sc. Željka Senkovića. Održan je 5. svibnja 2011. godine pod naslovom »Etičke teme«. Uoči njegova održavanja otisnut je program,¹ dok podatke o sadržaju izlaganja možemo doznati iz prikaza koji je napisao i u časopisu *Filozofska istraživanja* objavio student Slaven Lendić.² U tom prikazu Lendić je zapisao

¹ Program prvog studentskog filozofskog simpozija dostupan je na mrežnim stranicama Odsjeka za filozofiju, točnije na adresi: <http://web.ffos.hr/filozofija/studentski-skupovi>.

² Slaven Lendić, »Studentski filozofski simpozij 'Etičke teme'«, *Filozofska istraživanja* 31/2 (2011), str. 475a-477a. Isto vidi i u: Slaven Lendić, »Studentski filozofski simpozij 'Etičke teme'«, u: Davor Balić (ur.), *Hrvatska filozofska baština: 3. studentski filozofski simpozij Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*. Knjižica sažetaka simpozija, Osijek, 17. svibnja 2013. (Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2013), str. 47-50; Slaven Lendić, »Studentski filozofski simpozij 'Etičke teme'«, u: Luka Matić, Demian Papo (ur.), *Sveučilište, filozofija, obrazovne politike: 4. studentski filozofski simpozij Udruge studenata filozofije »logOS«*, Odsjeka za

da su izlagači na prvom studentskom filozofskom simpoziju obradili »velike etičke mislitelje poput Aristotela i Kanta« te istaknuo da nisu izostala »niti izlaganja o suvremenim primjenama etike na najrazličitija pitanja ljudskog djelovanja.«³ Simpozij je, nastavlja Lendić, »bio otvoren i za studente koji nisu samo studenti filozofije«, a sastojao se od pet sesija, pri čemu je »nakon svake sesije pod vodstvom moderatora slijedila i rasprava.«⁴ Iz Lendićeva prikaza doznajemo i to da su na simpoziju izlagali studenti koji studiraju u Osijeku, Zagrebu, Đakovu i Splitu.⁵

Program simpozija sastojao se od sedamnaest studentskih izlaganja i triju izlaganja koja su održali nastavnici osječkog Odsjeka za filozofiju: dr. sc. Bruno Ćurko, dr. sc. Marijan Krivak i dr. sc. Marko Tokić. Zbog što bolje preglednosti, ovo poglavlje zaključujem Tablicom 1., koja sadrži podatke o kolikoći izlaganjā studenata i nastavnikā iz pojedinih gradova na prvom osječkom studentskom filozofskom simpoziju.

Tablica 1. Kolikoća izlaganjā studenata i nastavnikā iz pojedinih gradova na prvom osječkom studentskom filozofskom simpoziju »Etičke teme« (2011).

	Osijek	Zagreb	Đakovo	Split	Ukupno
studentska izlaganja	12	2	2	1	17
nastavnička izlaganja	3	-	-	-	3
					20

filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Hrvatskog filozofskog društva. Knjižica sažetaka simpozija, Osijek, 8. i 9. svibnja 2014. (Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2014), str. 61-64.

³ Lendić, »Studentski filozofski simpozij 'Etičke teme'« (2011), str. 475a.

⁴ Isto.

⁵ Isto.

2. Studentski filozofski simpozij: »Filmozofija«

U 2012. godini Odsjek za filozofiju je, ovoga puta zahvaljujući dr. sc. Marijanu Krivaku, organizirao drugi studentski filozofski simpozij, koji je bio posvećen promišljanjima o odnosu filozofije i filmske umjetnosti, zbog čega je naslovljen »Filmozofija«. Simpozij je održan na osječkom Filozofskom fakultetu 3. svibnja 2012. godine. I tom prilikom otisnut je njegov program,⁶ a detaljniji izvor podataka o sadržaju izlaganja pruža prikaz koji je ponovno napisao i u časopisu *Filozofska istraživanja* objavio Slaven Lendić.⁷ Dan ranije, dakle 2. svibnja 2012. godine, na Filozofskom fakultetu održana je, izvještava Lendić, projekcija »povijesno-filozofskog filma *Agora*«, koja je bila zamišljena »kao svojevrsni uvod u simpozij.«⁸ Izlaganja su bila podijeljena u četiri sesije, pri čemu su brojna od njih, ponovno se pozivam Lendića, bila »popraćena i audio-vizualnim sadržajem«, čime su izlagači nastojali ukazati na »najzanimljivije i misaono najprovokativnije isječke iz tematiziranih filmova.«⁹ Osim filmske projekcije, simpozij je, nastavlja Lendić, obilježilo i »predstavljanje filozofskog bloka objavljenog u časopisu *Cris*, Povijesnog društva Križevci«, koje su održali »Ivan Peklić, prof., glavni urednik *Crisa*, zatim doc. dr. sc. Davor Balić, urednik filozofskog bloka, te izv. prof. dr. sc. Željko Senković, voditelj osječkog Odsjeka za filozofiju.«¹⁰ Naposljetku, Lendić je zapisao da je »simpozijско društvo« zaključeno

⁶ Program drugog studentskog filozofskog simpozija dostupan je na mrežnim stranicama Odsjeka za filozofiju, točnije na adresi: <http://web.ffos.hr/filozofija/studentski-skupovi>.

⁷ Slaven Lendić, »II. studentski filozofski simpozij 'Filmozofija'«, *Filozofska istraživanja* 32/2 (2012), str. 384b-386a. Isto vidi i u: Slaven Lendić, »II. studentski filozofski simpozij 'Filmozofija'«, u: Balić (ur.), *Hrvatska filozofska baština: 3. studentski filozofski simpozij Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*, str. 51-54; Slaven Lendić, »II. studentski filozofski simpozij 'Filmozofija'«, u: Matić, Papo (ur.), *Sveučilište, filozofija, obrazovne politike: 4. studentski filozofski simpozij Udruge studenata filozofije »logOS«, Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Hrvatskog filozofskog društva*, str. 65-68.

⁸ Lendić, »II. studentski filozofski simpozij 'Filmozofija'« (2012), str. 384b.

⁹ Isto.

¹⁰ Lendić, »II. studentski filozofski simpozij 'Filmozofija'« (2012), str. 385b. Taj filozofski blok vidi u: Davor Balić (ur.), »Zagreb-Osijek (via Križevci): filozofski blok«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 13 (Križevci, 2011), str. 49-163.

izjavom da »film ima svoju legitimnu budućnost u svijetu kritičke misli i filozofije.«¹¹

Na drugom studentskom filozofskom simpoziju izlagalo je trinaestero studenata i dvojica nastavnika s osječkog Odsjeka za filozofiju: dr. sc. Davor Balić i dr. sc. Marijan Krivak. Što se tiče studenata, i na »Filmozofiji« su najbrojnija bila izlaganja osječkih studenata, no izlagali su i zaderski, zagrebački, đakovački te splitski studenti. Podatke o kolikoći izlaganja studenata i nastavnika iz pojedinih gradova na tom simpoziju, objedinio sam u Tablici 2.

Tablica 2. Kolikoća izlaganja studenata i nastavnika iz pojedinih gradova na drugom osječkom studentskom filozofskom simpoziju »Filmozofija« (2012).

	Osijek	Zadar	Zagreb	Đakovo	Split	Ukupno
studentska izlaganja	5	3	2	2	1	13
nastavnička izlaganja	2	-	-	-	-	2
						15

3. Studentski filozofski simpozij: »Hrvatska filozofska baština«

Zahvaljujući inicijativi dr. sc. Davora Balića, osječki Odsjek za filozofiju organizirao je i treći studentski filozofski simpozij. Njegov naslov glasio je »Hrvatska filozofska baština«. Taj simpozij bio je posvećen proukama hrvatskih filozofa i hrvatske filozofske baštine. Održan je 17. svibnja 2013. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku, a obilježile su ga tri novosti.

Prva od njih, što doznajemo iz prikaza koji su napisali i u *Filozofskim istraživanjima* objavili studenti Demian Papo i Hrvoje Potlimbrzović, odnosi se na tiskanje knjižice sažetaka, koju je uredio dr. sc. Davor Balić.¹² Ta knjižica

¹¹ Lendić, »II. studentski filozofski simpozij 'Filmozofija'« (2012), str. 386a.

¹² Demian Papo, Hrvoje Potlimbrzović, »3. studentski filozofski simpozij 'Hrvatska filozofska

sadrži Balićev uvod »Zašto ‘Hrvatska filozofska baština’?«, zatim program simpozija, sažetke izlaganja, pretiske prikaza dotadašnjih dvaju studentskih filozofskih simpozija, prikaz »Ususret desetoj generaciji studenata filozofije u Osijeku: prilog povijesti osječkog Odsjeka za filozofiju«, koji je napisao student Luka Matić, i adresar izlagača.¹³ Već iz Balićeva uvoda doznajemo da će doprinos trećeg studentskog filozofskog simpozija biti »ostvaren time što će današnja generacija osječkih studenata filozofije doznati, a onda u dijalogu sa svojim splitskim, riječkim i đakovačkim kolegicama i kolegama, rasvijetliti podatke o petnaestak hrvatskih filozofa.«¹⁴ Uz to, a uvjeren da će »studenti filozofije, bilo kao izlagači bilo kao slušači, na studentskom filozofskom simpoziju o hrvatskoj filozofskoj baštini doznati prevažne podatke o hrvatskim filozofima i hrvatskoj filozofskoj prošlosti«, Balić je naglasio da »izuzetno raduje činjenica« što su na simpoziju »izlaganjima obuhvaćena sva razdoblja povijesti hrvatske filozofije.«¹⁵ I doista, prikaz koji su napisali Papo i Potlimbrzović svjedoči da su studenti svoju pozornost usmjerili na »Hermana Dalmatina, dakle na filozofa koji je djelovao u 12. stoljeću, zatim na filozofe koji su djelovali u razdoblju renesanse (15. i 16. stoljeće), kao što su, primjerice, Ivan Stojković, Nikola Modruški i Frane Petrić, ali i na suvremene hrvatske filozofe (20. i 21. stoljeće), kao što su, primjerice, Vanja Sutlić, Milan Kangrga i Nikola Skledar.«¹⁶ Inače, taj prikaz zaključen je tvrdnjom »da su studenti svojim izlaganjima nedvojbeno doprinijeli popularizaciji istraživanja hrvatske filozofske baštine«, a zatim nadanjem u to »da će i četvrti osječki studentski filozofski simpozij obilježiti

baština’«, *Filozofska istraživanja* 33/2 (2013), str. 380a-382a.

¹³ Davor Balić (ur.), *Hrvatska filozofska baština: 3. studentski filozofski simpozij Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*. Knjižica sažetaka simpozija, Osijek, 17. svibnja 2013. (Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2013), 72 str. Knjižica sažetaka i program trećeg studentskog filozofskog simpozija dostupni su na mrežnim stranicama Odsjeka za filozofiju, točnije na adresi: <http://web.ffos.hr/filozofija/studentski-skupovi>.

¹⁴ Davor Balić, »Zašto ‘Hrvatska filozofska baština’?«, u: Balić (ur.), *Hrvatska filozofska baština: 3. studentski filozofski simpozij Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*, str. 7-13, na str. 12.

¹⁵ Balić, »Zašto ‘Hrvatska filozofska baština’?«, str. 12.

¹⁶ Papo, Potlimbrzović, »3. studentski filozofski simpozij ‘Hrvatska filozofska baština’«, str. 380b.

brojna izlaganja te da će na njemu sudjelovati studenti iz što većeg broja hrvatskih sveučilišnih gradova.«¹⁷

Druga novost koja je obilježila simpozij »Hrvatska filozofska baština«, odnosila se na promjenu organizacijskog ustrojstva osječkih studentskih filozofskih simpozija. Kao što doznajemo iz teksta »Uz temu: 'Sveučilište, filozofija, obrazovne politike'«, koji su 2014. godine povodom održavanja četvrtog studentskog filozofskog simpozija napisali Luka Matić i Demian Papo, do novog organizacijskog ustrojstva došlo je »na inicijativu doc. dr. sc. Davora Balića«, koji je prilikom priprema za održavanje trećeg studentskog filozofskog simpozija proveo »promjenu organizacijske sheme u smjeru uključivanja studenata u organiziranje studentskog simpozija.«¹⁸ U nastojanju da simpozij »Hrvatska filozofska baština« bude što bolje organiziran, Balić je okupio studentice i studente koji su kao članovi Organizacijskog i Programskog odbora simpozija preuzeli i, kako pišu Matić i Papo, »prikladne radne zadatke, dakle odlučivali o prihvaćanju prijave, sastavljali program simpozija i obavljali druge zadaće potrebne za organiziranje simpozija.«¹⁹ Dakle, treći osječki studentski filozofski simpozij čini prekretnicu u načinu organizacije osječkih studentskih simpozija.

Posljednja, treća novost, uslijedila je u pauzi između druge i treće sesije studentskih izlaganja. Naime, tada je održana osnivačka skupština Udruge studenata filozofije u Osijeku, na kojoj je odlučeno da će naziv udruge biti Udruga studenata filozofije »logOS«. Ta udruga danas okuplja studente preddiplomskog, diplomskog i poslijediplomskog studija filozofije te

¹⁷ Isto, str. 382a.

¹⁸ Luka Matić, Demian Papo, »Uz temu: 'Sveučilište, filozofija, obrazovne politike'«, u: Matić, Papo (ur.), *Sveučilište, filozofija, obrazovne politike: 4. studentski filozofski simpozij Udruge studenata filozofije »logOS«, Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Hrvatskog filozofskog društva*, str. 9-13, na str. 9.

¹⁹ Matić, Papo, »Uz temu: 'Sveučilište, filozofija, obrazovne politike'«, str. 10. Popis članova Organizacijskog i Programskog odbora simpozija »Hrvatska filozofska baština«, vidi u: Balić (ur.), *Hrvatska filozofska baština: 3. studentski filozofski simpozij Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*, str. [4].

preuzima većinu odgovornosti u organizaciji osječkih studentskih filozofskih simpozija, a njezini članovi redovito organiziraju i aktivnosti, kao što su, primjerice, tribine, okrugli stolovi i filozofska čitanja.

Program trećeg studentskog simpozija sastojao se od osamnaest izlaganja studenata i dva uvodna izlaganja koja su održali nastavnici osječkog Odsjeka za filozofiju: dr. sc. Davor Balić i dr. sc. Vladimir Jelkić. Studenti su svoje radove izložili u šest sesija, a u pauzi između druge i treće sesije održan je još jedan popratni simpozijski sadržaj. Naime, studenti Dajana Paprić i Slaven Lendić tada su izložili sadržaj četiriju članaka o hrvatskoj filozofskoj baštini, koji su objavljeni 2012. godine u *Crisu*, časopisu Povijesnog društva Križevci.²⁰

I ovo poglavlje zaključujem podacima o kolikoći izlaganja studenata i nastavnika iz pojedinih gradova na trećem osječkom studentskom filozofskom simpoziju, a koje sam uvrstio u Tablicu 3.

Tablica 3. Kolikoća izlaganja studenata i nastavnika iz pojedinih gradova na trećem osječkom studentskom filozofskom simpoziju »Hrvatska filozofska baština« (2013).

	Osijek	Split	Rijeka	Đakovo	Beč	Ukupno
studentska izlaganja	13	2	1	1	1	18
nastavnička izlaganja	2	-	-	-	-	2
						20

²⁰ Dajana Paprić izložila je sadržaj sljedećih dvaju članaka: Davor Balić, »Filozofi i filozofski izvori u Kotruljevićevu spisu o umijeću trgovanja«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 14 (Križevci, 2012), str. 205-271; Bruno Ćurko, »Izvori devete knjige Dragišićeva djela *De natura angelica*«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 14 (Križevci, 2012), str. 272-280. Slaven Lendić izložio je sadržaj sljedećih dvaju članaka: Luka Boršić, »Renesansne protuaristotelovske diskusije i nastanak moderne znanosti«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 14 (Križevci, 2012), str. 281-297; Ivana Zagorac, »Vrednote i stvaralaštvo u filozofiji Pavla Vuk-Pavlovića«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 14 (Križevci, 2012), str. 298-305.

4. Studentski filozofski simpozij: »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike«

Četvrti osječki studentski filozofski simpozij naslovljen je »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike«. Organiziran je zajedničkim snagama Odsjeka za filozofiju, Udruge studenata filozofije »logOS« i Hrvatskog filozofskog društva. Tom prilikom Odsjek za filozofiju je za koordinatore simpozija imenovao dvoje nastavnika: dr. sc. Martinu Žeželj i dr. sc. Ivana Stublića. Pokrovitelji simpozija bili su Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osječko-baranjska županija i Grad Osijek, a »održavanje simpozija potpomogli su« Gradski prijevoz putnika d.o.o. i Turistička zajednica Grada Osijeka.²¹ Simpozij je održan 8. i 9. svibnja 2014. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku.

Povodom održavanja simpozija, otisnuta je knjižica sažetaka koju su uredili studenti Luka Matić i Demian Papo.²² Njezin sadržaj sastojao se od Matićeva i Papina uvoda »Uz temu: 'Sveučilište, filozofija, obrazovne politike'«, programa simpozija, sažetaka izlaganja, pretisaka prikaza prethodnih triju studentskih filozofskih simpozija i adresara izlagača. Prikaz simpozija, koji su napisali studenti Damir Sekulić i Luka Zucić, objavljen je u časopisu *Filozofska istraživanja*.²³

Nakon što su izdvojili obljetnice hrvatskog visokog školstva i osječkog studija filozofije koje su se obilježavale 2014. godine, Matić i Papo su u uvodu

²¹ Matić, Papo (ur.), *Sveučilište, filozofija, obrazovne politike: 4. studentski filozofski simpozij Udruge studenata filozofije »logOS«, Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Hrvatskog filozofskog društva*, str. [3].

²² Luka Matić, Demian Papo (ur.), *Sveučilište, filozofija, obrazovne politike: 4. studentski filozofski simpozij Udruge studenata filozofije »logOS«, Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Hrvatskog filozofskog društva*. Knjižica sažetaka simpozija, Osijek, 8. i 9. svibnja 2014. (Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2014), 80 str. Knjižica sažetaka i program četvrtog studentskog filozofskog simpozija dostupni su na mrežnim stranicama Odsjeka za filozofiju, točnije na adresi: <http://web.ffos.hr/filozofija/studentski-skupovi>.

²³ Damir Sekulić, Luka Zucić, »4. studentski filozofski simpozij Sveučilište, filozofija, obrazovne politike«, *Filozofska istraživanja* 34/1-2 (2014), str. 259b-262b.

knjižice sažetaka ukazali na tri, kako ih nazivaju, »filozofski relevantna« razloga zbog kojih je simpozij naslovljen »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike«. Prvi se odnosio na nedostatak institucionalnog oblika pružanja onih znanja koja bi trebala pomoći studentima u orijentaciji u znanosti i upisanom studiju, drugi na nedostatak sustavnog istraživanja visokoškolskih sustava iz perspektive filozofije odgoja i obrazovanja, a treći na obavezu filozofa da se očituju o temi koja je usko vezana uz filozofiju.²⁴ No, Matić i Papo istaknuli su i to da je »naša [studentska] obaveza aktivno transformirati sveučilišta«, što su pojasnili sljedećim iskazom: »istraživačkim radom treba otvarati prostor za istraživački i društveno odgovornu znanost te za javno obrazovanje koje će biti dostupno svima.«²⁵ Iz Sekulićeva i Zucićeva prikaza doznajemo da su simpozijaska izlaganja obuhvatila izrazito širok raspon tema, što je potaknulo rasprave o »problematici studentskih prava i obaveza, povijesti obrazovnih sustava, odnosu filozofije i umjetnosti, kritici tržišnih odnosa u polju visokog školstva te kritici 'bolonjskog' sustava, filozofiji odgoja i obrazovanja, ideji sveučilišta i kritičkog mišljenja te brojnim drugim pitanjima.«²⁶ Svoj prikaz Sekulić i Zucić zaključili su željom da i peti studentski filozofski simpozij obiluje »različitim temama i izlagačima s brojnih sveučilišta, koji će u još većoj mjeri promovirati zainteresiranost studenata za filozofske teme.«²⁷

Dvodnevni program četvrtog studentskog filozofskog simpozija sastojao se od dvadeset i šest studentskih izlaganja i četiri pozvana predavanja. Prvi dan simpozija pozvana predavanja imali su Emil Kušan, asistent na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, i dr. sc. Moira Baker, profesorica na Radford University, Virginia, dok su drugi dan pozvana predavanja imali dr. sc. Mislav Kukoč, profesor na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, i Ivona Novak, studentica poslijediplomskog doktorskog studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta

²⁴ Matić, Papo, »Uz temu: 'Sveučilište, filozofija, obrazovne politike'«, str. 11-12.

²⁵ Isto, str. 12.

²⁶ Sekulić, Zucić, »4. studentski filozofski simpozij *Sveučilište, filozofija, obrazovne politike*«, str. 260a.

²⁷ Isto, str. 262b.

u Rijeci. Prvi dan simpozija sadržavao je i uvodna izlaganja. Održali su ih studenti Luka Matić i Demian Papo. Inače, simpozij se sastojao od sveukupno osam sesija studentskih izlaganja: svakog od dvaju dana trajanja simpozija održane su četiri sesije. Podatke o kolikoći izlaganja studenata i nastavnika iz pojedinih gradova na četvrtom osječkom studentskom filozofskom simpoziju donio sam u Tablici 4.

Tablica 4. Kolikoća izlaganja studenata i nastavnika iz pojedinih gradova na četvrtom osječkom studentskom filozofskom simpoziju »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike« (2014).

	Osijek	Split	Beograd	Niš	Rijeka	Novi Sad	Radford	Zadar	Zagreb	Ukupno
studentska izlaganja	14	3	3	2	2	1	-	1	1	27
nastavnička izlaganja	-	2	-	-	-	-	1	-	-	3
										30

5. Studentski filozofski simpozij: »Društvo, jezik, mit«

Organizacije ovogodišnjeg, dakle petog osječkog studentskog filozofskog simpozija »Društvo, jezik, mit«, ponovno su se poduhvatili osječki Odsjek za filozofiju, Udruga studenata filozofije »logOS« i Hrvatsko filozofsko društvo. Za koordinatora simpozija Odsjek je imenovao dr. sc. Boška Pešića. Pokrovitelji ovogodišnjeg simpozija su Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Osječko-baranjska županija, a ponovno su ga potpomogli Gradski prijevoz putnika d.o.o. i Turistička zajednica Grada Osijeka. Simpozij se održava 28. i 29. svibnja 2015. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku.

Što se pak tiče knjižice sažetaka simpozija, nju su i ove godine uredili Luka Matić i Demian Papo, obojica doktorandi filozofije na Filozofskom fakultetu

Sveučilišta u Zagrebu. Ona se sastoji od uvodnog teksta »Društvo, jezik, mit: odredbe i odnosi«, koji su napisali Demian Papo i Damir Sekulić, programa simpozija, sažetaka izlaganja, esejā srednjoškolskih učenika, ovoga teksta i adresara izlagača.²⁸

Kao što stoji u pozivu za sudjelovanje, ovogodišnjim studentskim filozofskim simpozijem želi se potaknuti na promišljanja i rasprave o razumijevanju društva, jezika i mita, kao i na sagledavanje njihova razvoja te njihovih međusobnih odnosa tijekom pojedinih povijesnih razdoblja. Dakle, želi se potaknuti na promišljanja i rasprave o problematici koja je, kao što znamo, itekako prisutna u djelima brojnih filozofa. Budući da se u prijavama studentskih izlaganja očituje ozbiljan znanstveno-istraživački pristup zadanoj tematici i budući da su osječki studenti filozofije ponovno uložili iznimne organizacijske napore, opravdano je, smatram, vjerovati u uspjeh i ovog, petog osječkog studentskog filozofskog simpozija.

Dvodnevni program sastojat će se od dvadeset i sedam studentskih izlaganja, dva izlaganja koja će održati srednjoškolski učenici i jednog pozvanog predavanja. Pozvano predavanje imat će dr. sc. Marita Brčić Kuljiš, docentica na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.

I ovogodišnji simpozij sadrži jednu novost. Naime, u želji da na osječkom studentskom filozofskom simpoziju bude okupljen što veći broj zaljubljenika u filozofiju, od ove godine u njegov rad uključeni su i učenici srednjih škola. Ta zamisao ostvarena je na sjednicama Programskog i Organizacijskog odbora, na kojima je donijeta odluka o tome da se raspiše »Natječaj za najbolji esej učenika/ce srednje škole na slobodnu temu iz filozofije, logike ili etike«. Nakon uvida u pristigle prijave, odlučeno je da su najbolje eseje napisali Dunja Crnogorac, učenica četvrtog razreda Klasične gimnazije fra Marijana Lanosovića s pravom javnosti u Slavonskom Brodu, i Ivan Protrka,

²⁸ Luka Matić, Demian Papo (ur.), *Društvo, jezik, mit: 5. studentski filozofski simpozij Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Udruge studenata filozofije »logOS« i Hrvatskog filozofskog društva*. Knjižica sažetaka simpozija, Osijek, 28. i 29. svibnja 2015. (Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2015), 92 str.

učenik četvrtog razreda Gimnazije Požega. Esej Dunje Crnogorac je iz filozofije, a naslov mu je »Položaj žena u plemenu Padaunga«. ²⁹ Ivan Protrka napisao je esej iz etike, a naslovio ga je »Determinizam naspram čovjekove slobode i odgovornosti«. ³⁰ Osim objavljivanja u knjižici sažetaka, to dvoje srednjoškolskih učenika svoje eseje izložit će i na ovogodišnjem studentskom filozofskom simpoziju, točnije tijekom prvog dana njegova održavanja. Podatke o kolikoći izlaganja studenata, učenika i nastavnika iz pojedinih gradova na petom osječkom studentskom filozofskom simpoziju prilažem u Tablici 5.

Tablica 5. Kolikoća izlaganja studenata, učenika i nastavnika iz pojedinih gradova na petom osječkom studentskom filozofskom simpoziju »Društvo, jezik, mit« (2015).

	Osijek	Zagreb	Split	Zenica	Rijeka	Slavonski Brod	Požega	Ukupno
studentska izlaganja	12	9	3	2	1	-	-	27
učenička izlaganja	-	-	-	-	-	1	1	2
nastavnička izlaganja	-	-	1	-	-	-	-	1
								30

²⁹ Dunja Crnogorac, »Položaj žena u plemenu Padaunga«, u: Matić, Papo (ur.), *Društvo, jezik, mit: 5. studentski filozofski simpozij Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Udruge studenata filozofije »logOS« i Hrvatskog filozofskog društva*, str. 65-66.

³⁰ Ivan Protrka, »Determinizam naspram čovjekove slobode i odgovornosti«, u: Matić, Papo (ur.), *Društvo, jezik, mit: 5. studentski filozofski simpozij Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Udruge studenata filozofije »logOS« i Hrvatskog filozofskog društva*, str. 67-69.

6. Sinteza dosadašnjih osječkih studentskih filozofskih simpozija

Svjedočanstvo o tome da su osječki studentski filozofski simpoziji tijekom pet proteklih godina svojih održavanja bili sve ozbiljniji i organiziraniji, a istodobno sve omiljeniji i popularniji, nedvojbeno pružaju podaci koji obuhvaćaju sljedeća tri segmenta dosadašnjih pet simpozija: gradove iz kojih su izlagači stigli; uključenost osječkih studenata u organizaciju dosadašnjih simpozija; kolikoću izlagača na dosadašnjim simpozijima.

Premda su na dosadašnjim studentskim filozofskim simpozijima sudjelovali brojni osječki studenti i nastavnici osječkog Odsjeka za filozofiju, popis gradova iz kojih izlagači dolaze sve je duži. Naime, na simpoziju »Etičke teme« izlagali su i zagrebački, đakovački te splitski studenti, dok su na simpoziju »Filmozofija« sudjelovali i zaderski, zagrebački, đakovački te splitski studenti. Simpozij »Hrvatska filozofska baština« sadržavao je i izlaganja splitskih, riječkih, đakovačkih, pa čak i bečkih studenata, dok su simpozij »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike« obilježila izlaganja studenata i nastavnika iz čak devet sveučilišnih gradova: Osijeka, Splita, Beograda, Niša, Novog Sada, Rijeke, Zadra, Zagreba i Radforda. Ovogodišnji simpozij »Društvo, jezik, mit« okuplja i zagrebačke, splitske, zeničke te riječke studente, pri čemu dodajem da na njemu sudjeluju i učenici iz Slavonskog Broda i Požege.

Uključenost studenata u rad prvog i drugog studentskog filozofskog simpozija, dakle onih simpozija koji su naslovljeni »Etičke teme« (2011) i »Filmozofija« (2012), očitovala se isključivo u njihovim izlaganjima. Aktivan doprinos organizaciji osječkih studentskih filozofskih simpozija, studentima je omogućen tek od trećeg, koji je održan pod naslovom »Hrvatska filozofska baština« (2013). Pritom podsjećam da je upravo na tom simpoziju osnovana Udruga studenata filozofije »logOS«, posredstvom koje su osječki studenti dokazali svoje organizacijske sposobnosti, posebice osmišljavanjem, organiziranjem i provedbom simpozija »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike« (2014), a onda i simpozija »Društvo, jezik, mit« (2015).

O popularnosti osječkih studentskih filozofskih simpozija svjedoči i povećanje broja sudionika, zbog čega prošlogodišnji i ovogodišnji simpoziji traju dva dana. Osim toga, u rad simpozija »Društvo, jezik, mit« uključeno je i dvoje srednjoškolskih učenika, koji će izložiti svoje eseje iz filozofije i etike. Na dosadašnjih pet osječkih studentskih filozofskih simpozija, studenti su izložili čak 102 rada, srednjoškolski učenici izložili su 2 rada, dok su nastavnici održali 11 predavanja. Podatke o ukupnoj količici studentskih, učeničkih i nastavničkih izlaganja na dosadašnjim studentskim filozofskim simpozijima u Osijeku, objedinio sam u Tablici 6.

Tablica 6. Ukupna količica studentskih, učeničkih i nastavničkih izlaganja na dosadašnjim studentskim filozofskim simpozijima u Osijeku.

	1. studentski filozofski simpozij	2. studentski filozofski simpozij	3. studentski filozofski simpozij	4. studentski filozofski simpozij	5. studentski filozofski simpozij	Ukupno
studentska izlaganja	17	13	18	27	27	102
učenička izlaganja	-	-	-	-	2	2
nastavnička izlaganja	3	2	2	3	1	11
						115

7. Zaključak

U ovom tekstu ponudio sam pregled dosadašnjih pet studentskih filozofskih simpozija u Osijeku. Na nastanak i razvoj tih simpozija ukazao sam analizom njihovih ciljeva, doprinosa i načina organizacije, kao i iznošenjem podataka o količici izlaganja koja su održali studenti, učenici i nastavnici iz Osijeka i drugih gradova. Dosadašnji razvoj osječkih studentskih simpozija prikazao sam podacima koji obuhvaćaju sljedeća tri segmenta: gradove iz kojih su

izlagači stigli; uključenost osječkih studenata u organizaciju dosadašnjih simpozija; kolikoću izlagača na dosadašnjim simpozijima.

Na osječkim studentskim filozofskim simpozijima dosad su sudjelovali osječki, zagrebački, splitski, đakovački, riječki, zaderski, beogradski, niški, zenički, novosadski, bečki i radfordski studenti te nastavnici. Ove godine pridružili su im se srednjoškolska učenica iz Slavenskog Broda i srednjoškolski učenik iz Požege. Na dosadašnjih pet studentskih filozofskih simpozija održano je 102 studentska, 2 učenička i 11 nastavničkih izlaganja. Zbog činjenice da je održano sveukupno 115 izlaganja i zbog činjenice da ove godine, dakle 2015., obilježavamo petu godišnjicu održavanja osječkih studentskih filozofskih simpozija, utemeljeno je zaključiti da te simpozije obilježava i primjerna organizacija. Stoga je opravdano očekivati da će održavanje osječkih studentskih filozofskih simpozija potrajati, kao što je opravdano očekivati i to da će ih osječki nastavnici i studenti nastaviti uspješno osmišljavati, organizirati i provoditi.

Redaktura, lektura i korektura: Davor Balić

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,**

Udruge studenata filozofije »logOS«

i Hrvatskog filozofskog društva

Adresar izlagača

DRUŠTVO, JEZIK, MIT

5. studentski filozofski simpozij

**Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Udruge studenata filozofije »logOS«
i Hrvatskog filozofskog društva**

A D R E S A R

Ivo Alebić

Luka 11
HR-21230 Sinj
e-mail: alebic.ivo@gmail.com

Marita Brčić Kuljiš

Filozofski fakultet
Sveučilište u Splitu
Sinjska 2
HR-21000 Split
e-mail: mbrcic@ffst.hr

Josipa Điri

Sveučilište u Zagrebu
Hrvatski studiji / Filozofski
fakultet Družbe Isusove
Jordanovac 110, pp 169

Josip Guć

Gospe u siti 95
HR-21312 Podstrana
e-mail: jos.guc@gmail.com

Eva Batak

Eugena Kvaternika 78
HR-32000 Vukovar
e-mail: eva.batak@gmail.com

Bruno Dronjić

Prenjska 18
HR-31431 Čepin
e-mail: brunodronji@gmail.com

Tia Glavočić

Mokrička 6
HR-10000 Zagreb
e-mail: tia.glavocic@gmail.com

Martina Ivanko

Vatroslava Lisinskog 2
HR-32100 Vinkovci
e-mail:
ivanko.martina@gmail.com

Marijana Josipović

Vučjak 45

HR-34000 Požega

e-mail: marijana.josp@gmail.com

Marko Kos

Filozofski fakultet

Sveučilište u Zagrebu

Ivana Lučića 3

HR-10000 Zagreb

e-mail: markkos@ffzg.hr

Luka Matić

Gornjodravaska obala 93

HR-31000 Osijek

e-mail: matic.luka.os@gmail.com

Svetlana Mrak

Jakova Gotovca 6

HR-31000 Osijek

e-mail: svetlana.mrak@gmail.com

Mirza Okić

Alojza Benca 1

BiH-71000 Sarajevo

e-mail: Mirza_okic@hotmail.com

Demian Papo

Ledine 2c

HR-31000 Osijek

e-mail:

demian.papo21@gmail.com

Denis Jurković

Vijenac Ivana Meštrovića 56

HR-31000 Osijek

e-mail:

denisjurkovic1988@gmail.com

Davorka Ljubenković

Stepinčeva 51

HR-31000 Osijek

e-mail:

davorka.ljubenkovic@gmail.com

Nikolina Mijatović

Anđela Rafaela 14

HR-32100 Vinkovci

e-mail: mijat48@gmail.com

Iva Mršić Felbar

Vlaška 38

HR-10000 Zagreb

e-mail: iva.mrsic@gmail.com

Dora Orešković

Krapinsko naselje 4H

HR-31000 Osijek

e-mail:

d.oreskovic93@gmail.com

Ivan Peović

Dražanac 56

HR-21000 Split

e-mail: ivapeo@ffst.hr

Valentina Perišić

Domovinskog rata 189
HR-21204 Dugopolje
e-mail:
valentina.perisic@hotmail.com

Hrvoje Potlimbrzović

Franje Kuhača 25
HR-31000 Osijek
e-mail: hrvoje.p.os@gmail.com

Damir Sekulić

Ksavera Šandora Gjalskog 34
HR-35000 Slavonski Brod
e-mail: damir.piko@yahoo.com

Luka Zucić

Eugena Kumičića 2
HR-31221 Josipovac
e-mail: lzzucic@gmail.com

Luka Perušić

Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
e-mail: lperusic@yahoo.com

Dražen Rastovac

Oravac 1/a
HR-53230 Korenica
e-mail:
drazen.rastovac@gmail.com

Goran Stanić

Svete Katarine 4, Zoljan
HR-31500 Našice
e-mail: gost93@gmail.com

Velida Zukan

Tina Ujevića, bb
BiH-72250 Vitez
e-mail: velidazukan@gmail.com

BILJEŠKE

